

> DÜBAM
DUNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

İSLAMOFOBİ VE AVRUPA'DA İSLAM ALGISI

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

DÜBAM

İSLAMOFOBİ VE AVRUPA'DA İSLAM ALGISI

Konuşmacılar

Saadet Oruç

Levent Baştürk

Prof. Dr. Ali Murat Yel

Genel Yayın Yönetmeni

Akif Emre

DÜBAM Yayınları

Küresel İletişim Merkezi

Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş

Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22

www.dunyabulteni.net/dubam

dübam

İSLAMOFOBİ VE AVRUPA'DA İSLAM ALGISI (SUNUŞ)

Batı'da Müslümanların varlığı hiç de yeni bir olgu değil, Müslümanlara karşı uygulanan ötekileştirici, dışlayıcı ve hatta varlıklarını tehdit edici siyasi ve toplumsal uygulamaların yeni olmadığı gibi... Tek ve homojen bir Batı'dan söz edilemese de Müslümanların sosyal, kültürel, tarihi varlıklarını küçümseyici ve ortadan kaldırmayı amaçlayan genel uygulamaların bugün "İslamofobi" kavramı altında toplandığını görüyoruz.

İslamofobi ve Avrupa'da İslam algısı, Avrupa ve Amerika'da Müslüman varlığının görünürlüğünün artmasıyla birlikte yeni bir boyut kazandı. Peki, İslamofobik uygulamaları son zamanda tetikleyen unsurlar nelerdir? Düşünsel ve toplumsal olarak bu ötekileştirme kültürünü besleyen tarihi bir miras var mıdır? Özellikle 11 Eylül sonrasında teröre karşı küresel savaş politikalarının Batı'daki Müslümanların hayatlarına yansımaları neler oldu? İslamofobik uygulamaları destekleyen siyasi ve sivil ağlar nelerdir?

Bu ayki yuvarlak masa toplantımızda bu önemli soruların yanı sıra meselenin çeşitli boyutları masaya yatırıldı. Konuşmacılar: Saadet Oruç (Star Gazetesi Dış Haberler Müdürü), Levent Baştürk (Osmangazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim görevlisi ve Dünya Bülteni yazarı) ve Prof. Dr. Ali Murat Yel, (Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi).

DÜBAM

dübam

İSLAMOFOBİ VE AVRUPA'DA İSLAM ALGISI

Erdoğan: Bugünkü Yuvarlak Masa Toplantımızda İslamofobi ve Avrupa'daki İslam algısını konuşacağız. Avrupa nüfusunun % 6'sı Müslüman ve bu rakam her geçen gün artıyor. Son yapılan bir araştırmaya göre, bu artış oranı baz alındığında, 2030 yılında % 8'inin Müslüman olacağı öngörülüyor. Müslümanların tarih boyunca Avrupa'yla ilişkisi hep var olagelmıştır. Ancak bu ilişkinin Avrupa tarafından 'ötekilik' olarak tanımlandığı görülüyor. Avrupa'daki Müslümanların hukuki haklarını kazanamamasının ötesinde son zamanlarda Müslümanlara karşı fiili bir saldırı durumunun oluştuğunu ve ötekileştirme, dışlama uygulamalarının meydana geldiğini görüyoruz. 3 değerli konuşumuzla birlikte bugün İslamofobi'yi ve Avrupa'daki İslam algısını tarihi boyutlarıyla güncel gelişmeler ışığında konuşmaya çalışacağız.

Saadet Oruç, Star Gazetesi Dış Haberler Müdürü; Levent Baştürk, Osmangazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim görevlisi ve aynı zamanda Dünya Bülteni yazarı ve Prof. Dr. Ali Murat Yel, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi.

Saadet Oruç, uzun yıllar Fransa'da yaşamış biri olarak ilk sorumu size yönlendirmek istiyorum. Gazeteci gözüyle baktığınızda Fransa'da toplumsal hayatta ve medyada şahit olduğunuz İslamofobik uygulamaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Saadet Oruç: Avrupa'da biraz önce sizin de bahsettiğiniz araştırmanın sonuçlarına ben de bir atıfta bulunayım, Fransa örneğini konuşmanın önemini belki biraz daha açarım... PEW Araştırma Merkezi'nin yaptığı bir araştırmaydı bu. Fransa'da şu anda nüfusun % 7.5'i Müslüman; 4 milyon 700 bin Müslüman yaşıyor. Fransa ve Almanya Avrupa'da en çok Müslüman'ın yaşadığı iki ülke, Almanya'da bu rakam 4 milyon 800 bin; nüfusun % 5.8'i. Avrupa'da şu andaki

oran % 6, yani Fransa da Avrupa ortalamasının üzerinde. Ve araştırmalara göre 2030'da Avrupa'nın % 8'i Müslüman olacak denirken Fransa'da bu rakam % 10. Yani Fransa, Avrupa'da en fazla Müslüman yaşayan ülke ve 1905 Laiklik Yasası'nın ana ülkesi. Laiklik Yasası kabul edildiği zaman Fransa'daki Müslümanların oranı Fransa nüfusuna oranla bu kadar fazla değildi. Yani beklemedikleri oranda bir Müslüman artışı var. Bu da zaten bu bir araştırma şirketinin raporu ama Fransa Hükümeti'nin araştırmalarında da bu rakam yansımış durumda. 30 yıl içinde ya da 2030 yılında Fransa'nın belirli bölgelerinde İslam 1. din haline gelecek ve Müslüman sayısı giderek artıyor. Burada 1-Hristiyanlıktan Müslümanlığa geçenlerin, yani 'convert' dediğimiz, farklı dinlerden Müslümanlığa geçenlerin etkisi söz konusu, 2-göç nedeniyle. Ve demografik olarak da Fransa'nın nüfus artış hızının belki Avrupa ülkeleri içinde en sembolize olmuş, en karikatürize diyebileceğimiz yer burası. Şimdi, Fransa'da Müslümanlara yönelik basındaki yaklaşım tabii ki siyasetin ve toplumun bir yansıması olarak görülüyor. Charlie Hebdo saldırılarını belki burada ayrı bir başlık olarak incelemek gerekiyor. Önce siyasetten birkaç küçük anekdot aktarmak istiyorum: 2012 yılıydı sanıyorum, bir araştırma yapıldı, Laiklik Yasası'nı revize edelim dediler ve burada Müslümanlardan aslında en çok rahatsız oldukları noktalar da bu şekilde açığa çıkmış oldu. Örneğin helal et tartışması, başörtüsü sorunu gibi Müslümanların görünürlüğüne ilişkin konularda birtakım yeni gelişmeler yapalım diye adımlar vardı. Basının burada çok eleştirel yaklaşmadığının altını çizelim burada. Yani biz 1905 yılında Laiklik Yasası kabul edildiği zaman Müslüman sayısı bu kadar değildi, yasayı revize edelim diye Sarkozy'nin partisi UMP'nin bir girişimi olmuştu. Fransız basını duyarlılık göstermedi diyelim en azından. Hatta tam tersi belirli duyarlılık gerektiren konularda yeteri kadar basında yer olmadığını gördük. Örneğin burka yasağı ile ilgili tartışmalar olduğu zaman Fransa'da burka giyen kadın sayısı fazla değil, 1000 gibi. Burka yasağı diye ortaya çıktı ama başörtüsüne yönelik öteleyici bir yaklaşımdı. O dönemde benim yaptığım haberlerde bisikletle burka avcısı polisler vardı caddelerde, sokaklarda. Çok burka giyen kadın yok ama başörtülülere bakışların dönmesine neden olan konular vardı. Üniversite, ilkokul kantinlerinde helal et konusu tartışma oldu. Örneğin Laiklik Yasaları var ve bunlara uyulmak zorundadır diye çocuklarının helal et yemesi duyarlılığı olan ailelere karşı yazılar dağıtıldı; bunun da haberini yapmıştık. Fransa'nın Laiklik Yasası Müslümanların duyarlılıklarını yok sayar. Ve bunu da yine basının eleştirdiği görülmedi. En son örnekte, Charlie Hebdo olayından sonra Müslümanlara yönelik ciddi saldırılar oldu. Olayın olduğu Çarşamba akşamıydı, olayın hemen ardından Perşem-

be günü başlıyor saldırılar. Şu anda son rakamı bilmiyorum ama 3 gün içinde yaklaşık 30'a yakın fiziki saldırı oluyor, yine 30 civarında sözlü tehdit hakaret yaşıyor. Bunların hepsi Pazar günü Le Monde'da çıktı. Bence bu konuda altının çizilmesi gereken nokta buydu. Yani camilere yönelik saldırılar, gamalı hac çizilmesi, ondan sonra Almanya'da PIGIDA eylemlerinde gördüğümüz türden sloganlar... Ama bunlar basında çok da yer almadı. Ciddi bir duyarlılık gösterilmedi. Charlie Hebdo saldırılarından sonra basın özgürlüğü dendi ama hükümetin çizdiği çerçevenin dışında bir yaklaşım göstermedi basın. Örneğin orada olağanüstü hale giden birtakım yeni önlemler, terörle mücadele konusu vardı. Fransız basınının bu konuda ne kadar algı yönettiğine, kamuoyunu hazırlama operasyonu yürüttüğüne şahit olduk. Yani televizyon haberlerinde de belki direkt İslamofobi haberlerine dair değil ama basın özgürlüğü ile ilgili bir nottur. Televizyonlarda da "yukarıdan" gelen uyarılara nasıl uyulduğuna tanık olduk. Charlie Hebdo saldırılarının ardından François Hollande'ın "bu saldırıyı gerçekleştirenlerin İslam'la alakası yoktur" diye yumuşatma yönünde açıklaması da vardı.

Erdoğan: Oraya geçmeden önce, şu sorunun cevabını çok merak ediyorum, göçmenlerin tarihi orada eski, hatta Fransa'nın Afrika işgaliyle birlikte oradaki Arap ve Müslüman varlığından bahsedebiliriz. Ama bu İslamofobik uyg-

lamalar diyebileceğimiz, mesela peçe yasağı, bisikletli polislerin, tabiri caizse, peçeli kadın avına çıkması, helal et tartışması... bunlar yeni olgular. Neden birden bire 1905 tarihli Laiklik Yasası'nın hayata geçirilmesi gibi bir motivasyona sahip oldu Fransa sizce?

Oruç: Bu noktada 1- siyasetçilerin popülist yaklaşımlarının etkili olduğunu söylemek lazım. Bütün Avrupa genelinde yükselen bir yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve Avrupa'da sağın yükselişi. SYRİZA'nın Yunanistan'daki zaferini bakıp

Avrupa'da klasik anlamda merkez sağın değil ama aşırı sağın yükseldiğini ve birtakım toplumsal beklentilerden dolayı politikacıların oy kaygısıyla hareket ettiğini görüyoruz.

Sosyolojik bir değişim var Avrupa'da.

Avrupa'da sol yükseliyor diye okumamak lazım, orada başka bir şey var. Hocalarım belki farklı düşünüyor olabilirler ama ben Avrupa'da giderek aşırı sağın, klasik anlamdaki merkez sağın değil ama aşırı sağın yükseldiğini ve politikacıların da oy kaygılarından dolayı seçimlerdeki birtakım beklentileriyle bir doku değişimi var, sosyolojik bir değişim var Avrupa'da. Ve bütün bunlar da bunun ürünü diye bakıyorum. Örneğin 2017 seçimlerinde Fransa'da Marine Le Pen bana göre, bu saldırıların ardından söyleyebiliriz ki, güçlü adaylardan biri. Zaten 2012'de önemli bir oy oranı yakalamıştı. Dolayısıyla bununla rekabete girmek isteyen François Hollande değil de, belki Sarkozy olsaydı çok daha İslamofobik uygulamalara imza atabilirdi. François Hollande da yine yapacaktır. Ama sosyalist olması, kalkış noktası, birtakım daha usturuplu adımlar atmasına neden olabilir. Ama 2017'deki seçim yaklaştıkça Avrupa'daki göçmenlere, Müslümanlara 'öteki' olarak olumsuz uygulamaların artacağını söyleyebiliriz. Yani oy kaygısından dolayı toplum değiştikçe siyasi sonucu böyle oluyor ve siyasiler de toplumdaki değişimi etkiliyorlar...

Erdoğan: Diğer taraftan Hebdo saldırılarından sonra Hollande'ın öncülüğünde bir gösteri yürüyüşü yapıldı. Medyada Müslümanlara yansıtılmaması gerektiğine karşı bir söylem var. Tersine dönen, olumlu bir hava sezinediniz mi?

Oruç: Hayır. Şöyle bir şey, mesela sokakta birkaç kimlik kontrolüne tanık oldum, o zaman Paris'e gitmişim ben olayları izlemek için. Bu market saldırısını gerçekleştiren kişinin eşini arıyorlardı. Ve başörtülü, göçmen görünümlü kadınlara yönelik kimlik kontrolleri arttı. Polisin, bürokrasinin gardını aldığı bir tipoloji

var artık o saldırılardan sonra. Bu saldırılardan sonra bu tipolojinin orada zihinlerinde Müslüman imajına denk düştüğünü söylemek mümkün. Avrupa'da bu saldırılardan sonra ılımlılık ruhu egemen olabilecek mi tartışması yapılıyor. Ve François Hollande'in yaptığı ılımlılık çağrısına karşı toplumda, basında şu anda yaygın olan bu. Belki o anın refleksiyle olabilir çünkü ciddi bir elektro şok, travma yaşadılar. Örneğin bir Fransız film yönetmeninin Müslüman olduğu haberini bugün basın taraması yaparken gördüm. Yani Charlie Hebdo saldırılarından sonra bakın Müslüman oldu. Hani bu sanki absürt bir şeymiş de seçmiş. Bakın Charlie Hebdo saldırıları oldu ama o da İslam'ı seçti. Şimdi bu haber değeri taşır mı ama haber yapmışlar. Yani nereden gördüğünüze bağlı bir şey... Salman Rüşdi'nin bir ifadesinin notunu almıştım: 'Akılsızlığın Ortaçağ'a özgü formu olan din modern silahlarla birleşince özgürlüklerimize yönelik gerçek bir tehdit haline geliyor.' Fransa'da bu yaklaşımı paylaşan özellikle sol ateist çevrelerden olan kişilerin çok fazla olduğunu düşünüyorum. Charlie'ye bu derece sahip çıkılması da bunun göstergelerinden biri. Çünkü Fransa'da resmi olarak sahip çıkılma yönünde bir tandans olsa da Charlie Hebdo'nun yaptıklarından rencide olan geniş bir göçmen kitlesi olduğunu biliyorum. Ama yansıyan resmi görüş, Fransız toplumunun görüşü bu şekilde.

Erdoğan: *Peki, Hristiyanlardan bir tepki yok mu? Gerek bu dini ritüellerin, simgelerin kamusal alanda görünümü noktasında gerekse Charlie Hebdo'nun tarzında olduğu gibi dine hakaret derecesine varan eleştirel tutum hakkında Hristiyanlardan bir eleştiri yükseliyor mu medyada veya toplumda?*

Oruç: Papa'nın açıklaması oldu zaten. Fransız medyasında bu nasıl yer buldu, ezberden bir şey söyleyemem şu an çok. Ama en azından Hristiyanların hedefe alınmadığını, burada bir Müslüman saldırgan imajı oluşturulduğunu ve bu Müslüman saldırgan imajının yargılandığını söylemek mümkün. Hristiyanlar buna itiraz etti mi? Dikkatimi çeken bir şey olmadı. En azından Papa'nın açıklaması dışında Charlie Hebdo'yu da kınamadılar. Hatta Notre Dame Kilisesi'nde çanlar öldürülenler için çaldı. Bütün Müslümanlara yönelik bir saldırı var. Belki o saldırının ilk anının sıcaklığında bunu söylemek mümkün değildi orada. Ama daha sonradan birtakım dipnotlar düşülebilirdi, açıklamalar yapılabilirdi, bu olmadı. Sonra tabii bu Notre Dame'daki çanların çalması olayıyla ilgili olarak da Charlie Hebdo'nun özel sayısında "biz buna çok güldük" türünden dalga geçen açıklama yaptılar.

Ali Murat Yel: Ama Charlie Hebdo Fransa'da öyle çok bilinen, çok göz önün-

de olan bir dergi değil. 50-60 bin tirajı olan ve estetik olarak da oldukça kalitesiz bir dergi. Yani kimsenin kolay kolay Charlie Hebdo'yu muhatap alıp ona bir şey söylemesine gerek yok. Yani Charlie Hebdo oldukça antisemitik karikatürler de yayınladı, Hristiyanlara karşı karikatürler de yayınladı. Ama hiç kimse oralı olup onlara bir cevap ya da bir kınama göstermedi şimdiye kadar. Ben hatırlıyorum Türkiye'de Gırgır diye bir mizah dergisi vardı, çok kaliteli bir dergiydi, çok da satardı, tirajıda çok yüksekti. Yani Charlie Hebdo'yu muhatap almak gerekmezdi zaten. Bu son saldırılarda da neden Charlie Hebdo seçildi onu da tam olarak

Fransa'da hiçbir sosyal mühendislik projesi bu kadar Fransa'yı

İsrail tandansına sokamazdı.

Yani hiçbir sosyal mühendislik projesiyle sokaklar 'je suis Juive-ben Yahudiyim' sloganıyla çınlamazdı.

anlamış değilim ben aslında. Çünkü o karikatürler yayınlanalı kaç yıl oldu? 2006-2007... Yani durduk yerde Charlie Hebdo'ya saldırıda bulunuluyor. Bunu anlamak bana çok zor geliyor.

Oruç: Ben sizin soru işaretinizi paylaşıyorum. Fransa'da hiçbir sosyal mühendislik projesi bu kadar Fransa'yı İsrail tandansına sokamazdı. Yani hiçbir sosyal mühendislik projesiyle sokaklar 'je suis Juive-ben Yahudiyim' sloganıyla çınlamazdı. Benim aklımda o kaldı. Ben bunun bir şekilde komplo olduğunu düşünmek istemiyorum ama bunun arkasında sonra başka şeylerin açığa çıkacağını

nı düşünüyorum. Yani dediğiniz gibi yıllar önce yayınlanmış karikatürler, güncel bir Charlie Hebdo konusu yok. Bir o görüntülerdeki kaçan kişilerin profesyonelliği, sporcu gibi eğitim almış kişiler... Benim de bayağı bir soru işaretim var.

Erdoğan: *Ve direkt yok edilmeleri, yani yakalamak yerine hepsinin ortadan kaldırılması soru işaretlerini artırıyor.*

Levent Hocam, *tarih boyunca Avrupalıların Müslümanlara karşı Haçlı Seferleri'nden beri meydana gelen ötekileştirme politikalarını, dışlamacı ve ikinci sınıf vatandaş sayan tavırlarını biliyoruz. Ancak son dönemde Saadet Hanım'ın işaret ettiği gibi hem mahiyet değiştirdi hem de nicelik olarak da arttı. Bunu 11 Eylül sonrası küresel teröre karşı mücadele politikalarıyla birlikte değerlendirebilir miyiz? Öyle bir taraftı var mı? Veya İslamofobik uygulamaların artmasını belki biraz daha geriye giderek, soğuk savaştan sonraki süreçle ilişkilendirerek, yani Amerika'nın hegemonyasında tek kutuplu dünya oluşmasıyla birlikte ortaya çıkan politikalarla birlikte değerlendirebilir misiniz?*

Levent Baştürk: İslamofobi tartışması daha çok 11 Eylül sonrası dönemin

bağlamı içerisinde gelişmiş bir tartışma. O yüzden de genellikle 11 Eylül'ün bir milat olduğuna dair bir algı var. Fakat kavramın ilk ortaya çıkışı veya en azından kavramın yaygınlık kazanmasına vesile olan olay 11 Eylül'ün öncesine gidiyor. İngiltere'de 1997'de liberal sol bir düşünce kuruluşu olan The Runnymede Trust tarafından yayınlanmış 1997 yılında hazırlanan "Islamophobia: A Challenge For Us All" isimli bir rapor var. İngiltere'de 90'lı yıllarda özellikle Müslüman göçmenler veya Müslüman azınlığa yönelik saldırılar, sadece saldırılar değil saldırıların yanı sıra ayrımcı politikalar da dahil olmak üzere bunları ele alan, inceleyen ve çözüm önerileri süren bir rapor. Ve bu raporda ortaya konulan bir tanım var. Şu an aslında İslamofobi üzerine çalışan, kavramı yoğun olarak kullanan akademisyenlerin de büyük bir çoğunluğunun üzerinde hem fikir olduğu bir tanım bu. Yalnız tabii bu tanımın yeterli olup olmadığı konusunda epey bir tartışma var. Yetersiz olduğunu kabul etmek mümkün fakat şu an oturmuş bir kavram. Dolayısıyla yenisini önermenin o kadar fazla anlamlı bir tarafı yok. Benim gelmek istediğim taraf şu: Fobi kavramını, özellikle İslam düşmanlığının izah etmek için üretilmiş olmasının sebebi büyük ölçüde İngiltere'deki o dönemdeki Müslüman karşıtlığının daha çok bu yabancı düşmanlığının paralelinde gelişen bir tarihte olmasından kaynaklanıyor. Yani ksenofobi kavramından yola çıkarak oluşturulmuş olan bir kavram olmasından kaynaklanıyor. Fakat 11 Eylül sonrasında sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil diğer Batı Avrupa ülkelerinde de Müslümanlara karşı genel olumsuz kanaatin oluşmaya başlaması çerçevesinde artık bu bütün Batı Dünyası'ndaki gelişmeleri açıklamakta kullanılan bir kavram olduğunu görüyoruz. Ama 11 Eylül sonrasında kavram artık sadece ve sadece Müslümanlara karşı oluşan, Müslümanlara duyulan bir korku veya sadece onlara yönelik saldırıları izah eden bir kavram olmaktan çıkıp çok daha geniş alanı içeren devlet uygulamalarını veya devletin güvenlik kuvvetlerinin uygulamalarını da içeren ayrımcılık politikalarını, dışlayıcılık politikalarını da içeren daha geniş kapsamlı bir kavram olarak kullandığını büyük ölçüde yerleşmiş olduğunu görüyoruz. Tabii bu küresel teröre karşı küresel savaş konsepti içerisinde hatta bu konseptin benimsenmesi başka sadece Batı'da değil aynı zamanda mesela Çin'in Uygurlara karşı olan mücadelesini de bu konsept içerisine oturtması ki aslında oradaki mücadele büyük ölçüde bir etnik mesele olmasına rağmen ama Çin'in kendi çıkarları çerçevesinde bu küresel terör çerçevesine oturtmaya çalışması bu kavramın sadece Batı Dünyası'yla sınırlı kalmayıp başka uygulamalar için de referans olarak kullanılan bir kavram olduğunu gösteriyor. Şimdi tabii mevzu şu: 11 Eylül sonrası sadece Müslümanlara oluşan bir tepki nedeniyle mi bu tür

politikalarla ve söylemle mi karşı karşıyayız? 11 Eylül söylemine baktığımız zaman aslında bu söylem yeni bir söylem değil. Bu söylem 1990'ların başında, yani soğuk savaşın sonrası ortamda ortaya çıkan söylemin devamı, sürekliliği var orada. Ve nitekim bu söylemin önde gelen isimlerine baktığımız zaman yine o 1990'ların söylemini geliştiren insanların önemli bir kısmını orada görüyoruz. İşte Bernard Lewis bunun en başta gelen isimlerinden biri. Samuel Huntington, Medeniyetler Çatışması 1993 yılında ilk ortaya attığında tartışma içselleştirilmiş olmasına rağmen Batı'da, tepki de görmüştü. Hatta ve hatta hiç olmadık mesela Fuat Acemi gibi bir insan tarafından da yani o zihniyetteki insanlar tarafından da eleştiriye uğramış bir kavramdı. Fakat 11 Eylül sonrası ortamda adeta Medeniyetler Çatışması bir paradigma olarak benimsenen bir kavram haline dönüştü. Yani orada bir soğuk savaş sonrası ortamda Sovyet tehdidinin ortadan kalkmış olması neticesinde yeni bir tehdit algısı oluşturması kapsamında İslami tehdit olarak ortaya konmasa bile 'yeşil tehlike' olarak ortaya konulan bir konsept var. O zaman da gene temel fokus, terör. Ama el-Kaide dediğimiz hadisenin henüz daha ciddi bir varlık gösterdiği bir ortam değil. Sadece bazı bireysel eylemlerin bazı örgütlerin üstlendiği birçoğu hatta ve hatta yani İslamcı grup kategorisine girmeyen ama bir şekilde Müslümanlarla alakalı örgütlenmiş terör eylemlerinin veya şiddet eylemlerinin genel olarak İslami terör veya yeşil tehlike konsepti içerisinde tehdit algısı oluşturmada kullanıldığını görüyoruz. Ve o çerçevede oluşturulan bir şey var söylem var, daha 1990'ların başında.

Erdoğan: *Yani komünist tehlikenin ardından onun yerine oturtuldu...*

Başürk: Evet, yani tartışma 90'ların sonunda da hararetlenmiş bir tartışmaydı. Nitekim karşı argümanlar da o zaman geliştirildi. Mesela John Esposito'nun 'İslami tehdit gerçek mi mit mi' çalışması, İngilizce baskısı, Türkçeye de çevrilmiş bir kitap, 1992'de basıldı. Gene muhafazakar bir kuruluşunun o dönemki araştırmacılarından Leon Hadar'ın 'Yeşil tehlike efsanesi' diye yazmış olduğu meşhur makalesi vardır; bunun tarihi de 1992. Yani daha 1990'ların başında çok ısınmış bir tartışma ve Samuel Huntington'un, Bernard Lewis'in, Washington Post yazarlarından Charles Krauthammer'ın, Daniel Pipes'in, Steven Emerson'ın o dönemlerde bizzat içinde yer aldığı bir tartışma. Aynısını biz 11 Eylül sonrası ortamda görüyoruz. Medeniyetler çatışması tezini o dönemde ki aslında kavram şimdi Huntington teoriye dönüştüren olmakla beraber kavramın orijini aslında Bernard Lewis'e gidiyor. Bernard Lewis'in 1957 yılında yapmış olduğu bir konuşmada ilk defa ele aldığı fakat daha sonra 70li yıllarda tekrar gündeme getirdi-

ği bir kavram. Ama Huntington'un o meşhur makalesinden önce Lewis'in teh Atlantic'te yazmış olduğu 'Müslüman öfkenin kökleri' adlı makalede yeniden kavram ele alınıyor. O kavram üzerine Huntington tezini inşa ediyor. Ve bu kavramın paradigma haline gelmesi kesinlikle 11 Eylül döneminde. Yani bu açıdan bir süreklilik var. Bu anlamda belki bence yapılmış en önemli çalışmalardan birisi Arap asıllı Amerikalı iletişim profesörü Jack Shaheen'in 'Real Bed Arabs' 'Hakkaten Kötü Arap' araştırması. Hollywood filmlerinden yola çıkarak oluşturulmuş bir araştırma. Taa sessiz sinema döneminden 2000 yılına kadar Hollywood'da çevrilmiş bir şekilde Müslüman veya Arap imgesinin kullanıldığı filmlerin seyredilmesi sonucu varılan bazı sonuçlar var. Ve orada şöyle kritik bir argümanı var Jack Shaheen'in, diyor ki 'Hollywood, sanayi olarak hiçbir zaman 'policy' 'siyasa' dediğimiz alanın dışında hareket etmiş bir sektör değildir. Her zaman siyasa alanıyla paralel olarak faaliyet göstermiştir bir sektördür. Ve Hollywood filmlerindeki Arap veya Müslüman imgesi genellikle de Pentagon'un politikalarından esinlenerek ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Batı Dünyası'ndaki popüler İslam imajından yola çıkar. Ama 3 kritik dönem; İsrail'in kurulması 1948, 2. dönem 1973 petrol ambargosu olayı ve son olarak 1979 İran İslam Devrimi. Zaten o İslami terör veya yeşil tehlike konseptinin büyük ölçüde ortaya çıkmasını tetikleyici hadise olarak da İran Devrimi'ni görüyoruz. Tabii bu arada Filistinli örgütlerin yapmış olduğu bazı şiddet eylemleri var ama bunlar daha çok sol ve milliyetçi bağlamında ulusal bağımsızlıkçı eylemler. Ama bunların da İslamcı terör veya İslami terör, yeşil tehlike konsepti içerisine oturulup bir paket haline getirildiğini görüyoruz. Yani soğuk savaş döneminde de bunun işaretleri var. 11 Eylül'ün kırılma olması açısından şöyle bir özelliği var yalnız, soğuk savaş dönemine baktığımız zaman soğuk savaş döneminde daha çok tehdit algısı, dış tehdit algısı biçiminde. 11 Eylül bu dış tehdit algısını sadece dış tehdit algısı olmaktan çıkartıp iç tehlike, içerden bir tehlike dahili bir tehlike şekline dönüştürdüğünü görüyoruz. Ve sadece Amerika Birleşik Devletleri açısından değil, Avrupa açısından da. Avrupa açısından bir iç tehlike algısı oluşuyor. Yani içeriden bizi istila edecekler, içeriden bizi ele geçirecekler algısı. Bu meşhur Avrupistan tartışmasının başladığı ki bu tamamen

Daha 1990'ların başında çok ısınmış bir tartışma ve Samuel Huntington'un, Bernard Lewis'in, Washington Post yazarlarından Charles Krauthammer'ın, Daniel Pipes'in, Steven Emerson'ın o dönemlerde bizzat içinde yer aldığı bir tartışma. Aynısını biz 11 Eylül sonrası ortamda görüyoruz.

Avrupa'ya özel bir tartışmadır. Ama tartışmanın orijini Saadet Hanım'ın soru işareti açalım dediği noktaya bizi götürecek bir yönü var, tartışmaya başlayan Avrupalılar değil. Tartışmayı başlatan şahıs sahte bir isim kullanan Mısır kökenli Yahudi asıllı birisi. Avrupa konteksi içerisinde nüfus patlaması, demografik bomba tartışması var. Amerika konteksinde bunu bu şekilde simgelemek zor. Çünkü Amerika 300 milyonun üzerinde bir nüfus. Müslümanlar 11 Eylül, enteresan bir şey yalnız, 11 Eylül öncesinde genellikle Müslümanların nüfusunun Amerika'da 10-12 milyon civarında olduğu söylenirdi. 12 milyon bile olsa gene de çok küçük bir oran dolayısıyla bu argümanın orada tutma şansı çok zayıf. Ama Avrupa'dakilerle mukayese ettiğimiz zaman Amerika'daki Müslümanların şöyle bir özelliği var, genellikle Amerika'daki Müslümanlar gelir seviyesi, yaşam standartları olarak Avrupa Müslümanlarına göre çok daha iyi durumdadır. %55-%60 arası iyi eğitilmiş, üniversite eğitilmiş, orta sınıf profesyonel kesimi oluşturan insanlar. Ve özellikle Clinton yönetimi döneminde iyi bir örgütlenme gerçekleştirmiş durumdadır çeşitli alanlarda. Ve bu örgütlenmeyi gerçekleştiren kesimin profillerine baktığımız zaman ya Pakistan-Hindistan Yarımadası Coğrafyasından gelen Cemaati İslami kökenliler veya Arap Dünyası'ndan gelen İhvanı Müslimin, kökenli insanlar. Amerika'da bunun kritik kurumlar içerisine girerek veya kritik yerleri işgal ederek sistemi içerden işgal etme şeklinde kurgulanmaya başladığını görüyoruz. Ve orada İslamcı mafya denilen bir konseptin geliştirildiğini, bu konsept içeriden sisteme giriş yapmaya çalışan bir unsur olarak algılandığını görüyoruz. Hani diğer belki kırılma noktası olarak göreceğimiz hususlardan birisi daha önce bir İslamofobik network, şebeke, ağ diyebileceğimiz bir olgu oluşmamıştı. Ama 11 Eylül'den sonra bunun oluştuğunu görüyoruz. Yani hem Avrupa'da hem Amerika'da bu İslamofobik sosyal hareketlerin, aşırı sağın antisemitizmden ziyade İslam karşıtı bir yöne doğru kaydığını ve bunlar arasında bir network oluşmaya başladığını görüyoruz. "Avrupa'nın İslamizasyonuna karşı dur" girişimine benzer Amerika'da da bir girişim oluştuğunu ve bunların ortak çalışmaya başladığını görüyoruz. Diğer bir faktör bu aşırı sağ networkün bir şekilde pro-İsrail çevreleriyle organik bir ilişkiye girdiğini görüyoruz. Bu organik ilişki sadece aktiviteleri organize etme, birlikte ortak hareket etme değil aynı zamanda muazzam bir mali işbirliği şeklinde de ortaya çıkıyor. Diğer bir husus, İslamofobi endüstrisi dediğimiz bir olgu daha önce 90'ların başında nüvelerini gördüğümüz ama 11 Eylül sonrası dönemde artık hakikaten bir sanayi haline geldi. Bunun en temel örneklerinden birisi bu Obama yanlısı meşhur bir think tank kuruluşu var, Amerika için İlerleme Merkezi diye Türkçe'ye çevrilebilir, (Center for American

Progress). Mesela onun yaptığı meşhur bir araştırma var 2011 yılında yayınlanan, yedi tane vakıf 10 yıl boyunca çeşitli kuruluşlara 42 milyon dolar fon aktarmış. 42 milyon dolar fon, Amerika Birleşik Devletleri'nde İslamofobik aktiviteleri organize etmeleri, örgütlemeleri, yayınlar yapmaları için aktarılmış. Ve bu 7 vakfın 6'sı kesin bir şekilde ya İsrail lobisiyle ya doğrudan alakalı ya da bir şekilde bağlantılı. Bir de enteresandır mesela bu kaynak aktarılan grupların bir kısmının Avrupa'daki İslamofobik çevrelerle ortak faaliyetleri var, sadece ortak faaliyet değil mali ilişkileri var. Mesela Hollanda'daki kuruluşun savunma masrafları Amerika'da Daniel Pipes'ın başında olduğu Middle East Forum-Ortadoğu Forumu düşünce kuruluşunun aktardığı mali formlardan karşılanıyor. Yani böyle muazzam bir network oluşmuş durumda. Ve bu networkle İslamofobi sanayisinin aynı zamanda birbirleriyle ilişki içerisinde olduğunu biliyoruz. İslamofobi sanayisinin diğer bir unsuru olarak karşımıza çıkan diğer husus da bu networkün dışında kalan başka oluşumlar. Bu hadiseyi körükleyen yani sektörün bu şekilde canlı bir sektör olmasına yol açan, yani o 42 milyonun dışında daha fazla çok fazla milyonların döndüğü alanlar da var. Onlardan birisi olarak mesela Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül'den sonra bütün güvenlik ve istihbarat yapılanması baştan sona yeniden organize edildi. Daha önce birbirinden ayrı, kopuk olan yapılar yurtiçi güvenlik bakanlığının kurulmasıyla bir araya getirildi. Sadece bir araya getirilmekle kalmadı bunların muazzam bir istihbarat teknolojisine sahip olması sağlandı. Bu istihbarat ve güvenlik yapılanması bu yeni teknolojiyle baştan sona reforme edildi. Ve bunun için harcanan para ufak bir rakam değil, trilyon doları geçmiş durumda.

Erdoğan: Bu örgütlenmenin amacı ne?

Baştürk: Orada geleceğim nokta şu, bu güvenlik yapılanmasının eğitimi sırasında -ki bu eğitimin önemli bir kısmını anti-terör eğitimi oluşturuyor- kullanılan taşeron firmaların büyük çoğunluğu İslamofobi sektörünün içerisinde aktif unsurları olan şirketlerin olduğunu görüyoruz. Ve eğitim derslerinde mesela işlenen konular arasında işte bir terör zanlısını nasıl ayırt edersiniz, mesela eğer çok iyi

Avrupa'daki İslamofobik çevrelerle ortak faaliyetleri var, sadece ortak faaliyet değil mali ilişkileri var. Mesela Hollanda'daki kuruluşun savunma masrafları Amerika'da Daniel Pipes'ın başında olduğu Middle East Forum-Ortadoğu Forumu düşünce kuruluşunun aktardığı mali formlardan karşılanıyor.

namaz kılan bir insansa alınanda bunun bırakacağı izin birincil dereceden terör zanlısı olarak tespit etmede bir faktör olarak ele alınması gibi. Bu belgelenmiş durumda. Yine bu eğitimde “en iyi Müslüman ölü Müslümandır” gibi bir söylemin kullanılabilmesi...

Erdoğan: Devletin istihbarat güçlerinin eğitimi?

Baştürk: Aynen. Yani bir terör tehdidinden rant yeme söz konusu. Bu rantı da devlet güvenlikçi politikalarıyla üretiyor. Bir de bu güvenlik yapılanmasında çalışan insanların eğitimi esnasında bu terör algısı onlara bir şekilde empoze ediyor, veriliyor. Yani böyle bir durum yeni bir durum, 11 Eylül’le beraber gelen bir durum...

Erdoğan: Bu Amerika’daki ‘Şahinler’ denilen kesimin politikasına mı denk geliyor?

Baştürk: Tabii büyük ölçüde onunla alakalı ama sadece onunla sınırlı tutmak bence bir noktayı kaçırmak olur. Şimdi Saadet Hanım bahsetti; belki Sarkozy olsaydı daha sert bir politika izlerdi, Hollande da muhtemelen bazı adımlar atacak ama daha hafif şiddette olacak. Şu var, sadece Şahinler’le ilgili politika değil, Şahinler’in tavrı daha sert daha katı. Fakat liberal İslamofobi dediğimiz bir olgu var, daha yumuşak yerine göre İslam bir barış dinidir diyen. Ama öte taraftan iyi Müslüman kötü Müslüman ayırımı yapıp iyi Müslüman’ı entegre olmuş, asimile olmuş Müslüman olarak tanımlayan öte tarafta kötü Müslüman’ı ise kimliğinde, kültüründe İslami yaşam tarzında ısrarlı insan tipi olarak gören gösteren bir anlayış söz konusu. Yani bunu belki söylemlerinden anlamak zor, ama politikalarından anlamamız mümkün ki Bush Dönemi’nden sonra Obama Dönemi’nde uygulanan politikalara bakarsanız politikalarda bir kırıma yok, süreklilik var, aksine bir de bazı politikaların kapsamının genişlemesi söz konusu. Ve bütün bu politikalar terör konsepti çerçevesinde belirleniyor. Ve terörün de hedef kitlesi belli. İşte, polisin mescitlerin, camilerin içerisine muhbir sokması, onların içerisinden bazı zayıf karakterli insanları bulup onlara FBI’ın bizzat her türlü senaryoyu yazıp malzemeyi verip operasyona göndermesi ama operasyon esnasında onları tutuklayıp ondan sonra, işte teröristler yakalandı, diye bir görüntü veren politikalar... İster Şahin olsun ister Şahin olmasın pek değişmediğini, devam ettiğini söylemek mümkün. Liberal İslamofobi kavramı bu çerçevede ileri atılan, sürülen bir kavram ve bence önemli üzerinde durulması gereken bir vurgu, aksi takdirde kaçırılan epey nokta oluyor.

Erdoğan: Levent Bey İslamofobik uygulamaların siyasi boyutuna, siyasal

destek alarak devam eden boyutuna vurgu yaptın. Ama bu uygulamaları hazırlayan bir de sosyal background/arka plan var. Ali Murat Bey, izinle biraz tarihe yolculuk yapalım... Batı düşüncesinde ve sosyal hayatında İslamofobik uygulamaları, düşüncüyü destekleyen kültürel unsurlar nelerdir?

Yel: Bu İslamofobi denilen şeyi ben gerçekten çok iyi anladığımı zannetmiyorum, kavrayamadım ben hala, bu kavram nedir? Yani öncelikle fobyaya, psikolojik bir kavram, yani insanda aslı olmayan vehmedilmiş bir korku. Yani bir örümcek insana ne kadar zarar verebilir ama insanlar örümcekten korkarlar. Mesela benim kızım çocukluğundan beridir kedilerden korkar. Açık havada bir kafeye bir restorana gittiğimiz zaman eğer o civarda bir kedi geçiyorsa o yemek bizim burnumuzdan gelir onun korkusu sebebiyle. Yani bunun mantıklı bir açıklaması olamaz. Hani İslamofobyaya böyle bir şey midir, ben bunu çok düşündüm. Neden insanlar İslam'dan, Müslümanlardan korkarlar ve korkarlarsa da bunun aslında İslam'ın ya da Müslümanların çok tehlikeli olmadıkları ama o korkan kişinin kendisinde vehmettiği bir korkudur. Yani dolayısıyla Müslümanlar burada malkuldür ondan korkanda bir problem var, yani sebepsiz yere korkuyor, anlamında bir kavram mıdır yoksa İslamofobyaya daha da ileri giderek Müslümanlardan nefret etme, bir ırkçılık söylemi midir? Hala ben tam emin değilim. Ve zaman zaman bunu anlamaya çalışırken kendime sorular sorarım, yani Batı İslam'dan neden korkar, niye korksun ki? Ya da biz Batı'dan korkar mıyız, ya da niye korkalım? Ya da işi daha basitleştirerek, ben bir hoca olarak yıllardan beridir akademiya da çalışırım ve öğrencilerimden korkmam. Niye çünkü ben öğrencilerime kötü davranmadım, öğrencilerimi haksız yere sınıfta bırakmadım. Ya da sınıfta haksız yere onlara sembolik şiddet uygulamadım. Dolayısıyla ben okuldan çıkıp arabama giderken bir öğrenci gelip bana saldıracak mı diye asla çekinmem, tedirgin de olmam ve korkmam da. Dolayısıyla Batı İslam'dan niye korksun, İslam'a bir şey yapmadıysa? Onun karşılığında kendisine bir karşı saldırı gelebileceğine dair niye tedirgin olsun? Ya da işi bambaşka bir yere çekelim, bir Hindu bir Budist'ten korkar mı, niye korksun? Yani bunu çok basite indirgeyerek, bu Batılılar bize düşmanlar da, Samuel Huntington 'clash of civilization' dedi de, bunlar Sovyetler Birliği dağıldı da onun yerine yeni bir tehdit oluşturdular bana çok basite indirgemek gibi geliyor.

Erdoğan: *Peki düşmanlığın tek sebebi korku mudur? İslamofobi kavramının durumu karşıladığımı söylüyorsunuz anladığımız kadarıyla...*

Yel: İslamofobyayı ben hala tam olarak anlayabilmiş değilim; terim olarak

tartışmamız lazım. Ya da Müslüman nefreti diye bir şey olabilir mi? İnsanlar niye Müslümandan nefret etsinler? Yani biz bir Hristiyan'dan nefret ediyor muyuz? Biz burada İstanbul'da beraber yaşıyoruz...

Erdoğan: Veya niye nefret ediyorlar? Ben soruyu size yönlendireyim...

Yel: Niye nefret ediyorlar? Bence nefret diye bir şey söz konusu değil. Yok öyle bir şey. İslamofobyaya diye de bir şey yok bence. Bu bir mit ve bu mit bizim tarafımızdan da ortaya çıkarılmadı. Bu bir Batı'nın kendisinin kendi içindeki siyasi bir söylemi... 1997'de bir rapor yayınlanıyor. Raporu biz mi istedik onlardan, biz Müslümanlar olarak sürekli sokakta tacize uğruyoruz, okula girerken engellenmiş oluyoruz ya da işte başörtümüze laf ediliyor, Müslüman olduğumuz için işe giremiyoruz... ne olursunuz bize böyle bir araştırma yapın mı dedik? Kendi kendilerine bir araştırma yaptılar, kendi kendilerine İslamofobyaya diye bir şey çıkardılar. Ve kendi siyasetçileri bunu kullanıyor. Dolayısıyla burada daha temel, ontolojik ve daha kavramsal bir yaklaşımda bulunmak lazım...

Erdoğan: İslamofobi, kelimesinin kullanılmasının ve İslamofobik uygulamaların olduğunun söylenmesinin de siyaseten kullanıldığını söylüyorsunuz?

Yel: Evet, tamamen siyasi bir kavram ve bizi çok da ilgilendirmiyor aslında, kendi içlerinde bir kavram.

Erdoğan: Neye yarıyor, ne üretiyor kendi içlerindeki bu siyaset?

Yel: Kim yapıyor İslamofobyaya ile ilgili bu çalışmaları, araştırmaları, bu kavramı kim ortaya çıkartıyor, siyasi aktörler ortaya çıkarıyor ve daha çok muhalifler ortaya çıkarıyor. Yani mevcut siyasi iktidara yöneltebilecekleri eleştirilerden birisi olarak... Niye başka bir şey çıkmıyor? Londra'da nüfusun herhalde % 3-4'ü Asyalıdır. Bu Asyalılar Hindistan'dan, Bangladeş'ten, Pakistan'dan gelen insanlardır. Yani polis sokakta esmer bir insanı durdurup ona kimlik sorup üzerine arıyorsa bu terörden dolayı, bir tedirginlikten dolayı hemen Müslümanların İslamofobyaya polisi arttı diye yaygara çıkarmalarını çok da anlamak mümkün değil. Çünkü Hindistan'dan gelen herkes illa Müslüman olmak zorunda değil. Müslüman olmayan Hindistanlılar da var onlar da aynı şeye maruz kalıyorlar ama bir Indiofobia diye bir şey duymuyoruz. Ya da Chinafobia diye bir şey duymuyoruz.

Erdoğan: Göçmen karşıtlığı için ne dersiniz?

Yel: Göçmen karşıtlığı diye genel bir şey var. O da ekonomik bir şey. O ayrı bir konu. Yani onun ben ırkçılıkla ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü

ırkçılık eskiden daha çok deri rengine, ten rengine bakılarak yapılan bir şeydi. Şimdi şekil değiştirdi.

Erdoğan: *İslamofobik dediğimiz uygulamaları ırkçılık başlığı altına sokabilir miyiz?*

Yel: Evet, daha ırkçı, kültürel ırkçı ve sadece Müslümanlara karşı değil, kendisinden olmayan herkese karşı yapıyor. Ama Müslümanlar bundan daha çok etkileniyorlar. Bir de Müslümanların önlerinde 'antisemitizm' denilen bir kavram var. Yani Yahudilere karşı herhangi bir karşı söylemde bulunursanız bütün Yahudi kuruluşları, Yahudi medyası size karşı bir tavır geliştiriyor. Müslümanlar da bize karşı herhangi bir tavır yapıldığı zaman ya da bir haksızlık yapıldığı zaman bizde İslamofobyaya kavramını kullanarak Yahudilerle aynı eşit seviyede, onlar gibi, bir iktidar, güç sahibi olur muyuz şeklinde bir yaklaşım var Müslümanlarda.

Erdoğan: *Müslümanlar tarafından mı bu yapılıyor?*

Yel: Antisemitizme yaklaştırmaya çalıştırmak, antisemitizmle eşit hale getirmeye çalıştırmak ve bu yüzden de İslamofobik davranışları ve İslamofobik uygulamaları uluslararası hukukta antisemitizmle eş tutmaya çalışmaya uğraşyoruz yani şu anda biz. Yani uluslararası hukukta İslamofobyaya diye bir kavram olsun ve bu kavram antisemitizme benzesin. Yani antisemitizm gibi siz Yahudi'ye karşı herhangi bir aleyhte bir uygulama yaparsanız nasıl bunun bir karşılığı olacak, İslamofobyaya'da da Müslümanlara karşı... mesela bir kadın başörtüsünden dolayı işe alınmıyorsa ya da başörtüsünden dolayı işten çıkartılıyorsa ya da bir öğrenci başörtüsünden dolayı okulda haksızlığa uğruyorsa hukuki olarak bir yaptırım olsun.

Erdoğan: *Neyle sonuçlanır, siz buna olumsuz yaklaşıyorsunuz bu duruma?*

Yel: Olumsuz yaklaşmıyorum. Müslümanlar da haklarını bu şekilde arayabilirler tabii ki. Tabii ki antisemitizm gibi uluslararası hukukta böyle bir kavram oluşsun, buna karşı değilim. Ama İslamofobyaya kavramının kullanılmasında problem olduğunu düşünüyorum. Yani fobyaya olarak bence hoş bir kavram çünkü Müslümanların burada bir suçu yok. O, Müslüman'dan korkan kimse onu vehmediyor. Bu Müslüman tehlikelidir, zannediyor. Nasıl benim kızım kedinin tehlikeli olduğunu düşünüyorsa halbuki öyle bir şey yok. Ya da birisi örümcekte korkuyorsa

Yahudi'ye karşı herhangi bir aleyhte bir uygulama yaparsanız nasıl bunun bir karşılığı olacak, İslamofobyaya'da da Müslümanlara karşı...

ve birisi yüksekte korkuyorsa ya da kapalı alanda kalmaktan korkuyorsa kapalı alanın bir suçu var mı bunda? Ama ben kapalı alanda kalmaktan korkuyorum. Ve bunun mantıklı bir açıklaması yok. İslamofoby, bu anlamda güzel bir kelime. Yani Müslümanların herhangi bir dahli ya da bir müdahalesi yok, ama Batılı ondan korkuyor. Ama öte yandan İslamofoby'nın aynı zamanda bir nefret söylemi olduğu yani sadece bir insan Müslüman diye ona karşı birtakım uygulamaların yapılması bağlamında ele alınması gerekir. Bir de Charlie Hebdo saldırıları oldu, hemen bizim ülkemizde, o gün akşama kadar bütün medya eyvah şimdi İslamofobik saldırılar artacak Batı'da...

Erdoğan: Arttı zaten.

Yel: Artmıyor yani o kadar da değil.

Erdoğan: Fransa'da benim sayabildiğim 30 tane cami kundaklaması meydana geldi.

Yel: Bu Batılı Avrupalı beyaz insan patolojik bir şekilde bir bozukluğu var ve dolayısıyla kendisinden olmayan herkese karşı düşman. Kendisinden olmayan tarih boyunca kimler vardı, Yahudiler vardı, Yahudilere düşman. Kendisinden olmayan Katolikse Protestanlara düşman, Protestansa diğerlerine düşman. Ya da kadınlara karşı bir düşmanlığı var. Yani bu Avrupalı beyaz insan, kendisinden olmayan herkesi bir küçümseme, herkese bir tahakküm etme herkesi bir hegemonyası altına alma eğilimi var. Zaten o ırkçılık dediğimiz şey de buradan türedi. Siyah ırk, beyaz ırk, sarı ırk... Ve siyah ırkın özellikleri nedir, teninin siyah olması değil sadece, aynı zamanda bunların çok akılları çok yoktur, çok kafaları çalışmaz, tembeldirler. Ve dolayısıyla biz beyaz olarak bunları yönlendirmemiz, yönetmemiz lazım. Yani Amerika'yı keşfetmek, sadece yeni bir keşif değil ki, medeniyeti götürelim oraya. Biz medeni, beyaz, Avrupalı insan olarak medeniyeti götürelim. Ben hep sorgularım; Maya, İnka Medeniyetleri bizim buralardan çok daha ileri seviyedeydi o dönemlerde. Oradan insanlar kalkıp gelip bu Avrupa'yı sömürelim, bu Avrupa'nın kaynaklarını Amerika'ya götürelim demediler. Ama bu Avrupalı beyaz adamda bir bozukluk var, patolojik bir şey var, kalkıp başkasını sömürmeye başkasının elindekini almaya çalışıyor. Dolayısıyla Müslümanlar bundan çok etkilendiler. Çünkü Avrupa'nın sömürgeleştirdiği dünyanın büyük bir kısmı Müslüman dünya. Dolayısıyla Müslümanlar kendilerine karşı yapılan her saldırıda ya da her karşı uygulamada eyvah ben sadece Müslümanım diye bana yapılıyor zannediyor. Halbuki Batı herkese yapıyor bunu ve herkesin buna karşı çıkması lazım, sadece Müslümanların değil. Ama biz Müslümanlar olarak

daha çok duyarlı olmamız ve bize karşı yapılan herhangi bir saldırıda karşı bir duruş sergilememiz lazım. Mesela Fransa'da, Marsilya bir Fransız şehri değildir. Normal bir Fransız Marsilya'ya gitmeye korkar çünkü orası Kuzey Afrika'dır onlar için. Hatta Marsilya'nın bir futbol takımı vardı, Olimpik Marseille. Olimpik Marseille Paris'te futbol deplasmana geldiği zaman Paris Saint Germain ile oynamaya tribünlerde 'Bienvenue en France, Bienvenue en Europe' yani 'Avrupa'ya hoş geldiniz, Fransa'ya hoş geldiniz' denmişti. Yani siz Fransa değilsiniz. Marsilya Fransa'nın en güneyi, Afrika'ya en yakın bölgesi. Fransa'da en çok sevdiğim şehir Marsilya'dır. Paris'i çok sevmem. Marsilya'da kendimi çok rahat hissedirim. Çünkü nüfusun büyük bir kısmı Müslüman... Bakkalarda öyle gidip bu helal mi diye sormanıza gerek yok, insanlarla çok rahat anlaşırınsınız ama bir Fransız bundan rahatsız oluyor. Bunu anlamak lazım, niye rahatsız oluyor Marsilya'ya gitmeye?

Erdoğan: *Hocam, bir de şimdi şöyle bir şey var, siz İslamofobi terimi üzerinden kalkarak bu açıklamayı yaptınız ama 97'de yayınlanan ve İslamofobi kavramını da icat eden rapora gönderme yapacak olursak orada bir tanımlamaya da gidiliyor. Ve bu tanımlamanın içerisinde mesela şu yorum var; İslam Medeniyeti'nin mevcut evrensel kültüre hiçbir katkısının olmadığı, Müslümanların ilkel, cinsiyetçi olduğu, kadını aşağıladığı ve dolayısıyla Batı Medeniyeti'nin üstünlüğünü kabul etmesi gerektiği algısı. Bu tür alguların İslamofobiyi ürettiğine dair bir tanımlamaya da gidiyorlar. Böyle baktığımızda Batı'nın kültürel tarihinde oryantalist geleneğe de bağlayabileceğimiz bir süreklilik söz konusu değil mi? Sadece bu tanıma dayanarak bile son dönemdeki siyasal desteğin dışında böyle bir kültürel arkaplan olduğunu söyleyemez miyiz?*

Yel: Söyleriz de... Ben şunu çok anlamıyorum, Batı'da gerçekten niye bunlar oluyor? Mesela bizim buralarda da İslamofobyaya çok yaygın bir şey. İslam'dan bir insan niye korkar sorusunu ben sormaya devam ediyorum. Yakın zamana kadar Türkiye'de başörtülü bir kadın üniversiteye öğrenci olarak gidemezdi. Ve devlet bundan korkardı. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti başörtülü bir kadından niye korkar ben bunu anlamakta çok zorlanırdım. Ve hala da anlamam. 3-5 tane kadın öğrenci üniversitede başörtüsüyle okusa, oradan mezun olsa devlet nasıl bundan çekinebilir? Ve bunlar eğer devleti yıkıyorsa bence o devlet yıkılsın gitsin. 3-5 tane kadın öğrenci üniversitede okudu diye... Batı'dakini de böyle anlamak lazım herhalde. 3-5 tane Müslüman Avrupa'ya göç etmiş,

Amerika'ya göç etmiş ama bunlardan biz korkuyoruz. Koskoca bir Fransa Devleti, koskocaman bir İngiltere Devleti, bir Almanya Devleti içinde bulunan % 3-5'i geçmeyen orandaki Müslüman'dan niye korksun? Levent az önce dedi ki, Hollywood sineması çok politik bir uygulamadır ve sinemanın içinde çoğunlukla İslamofobik öğeler yerleştirilmiştir. Ama mesela Hollywood filmlerinden en son seyrettiğim, George Clooney'nin oynadığı bir film vardı, yönetmenini de bilmiyorum, 'Up In The Air' olabilir. Bir adam bir iş yerinde insanları işten çıkarmaya çalışıyor ama Miles kartı var ve mil topluyor uçakla Amerika'nın içine her gittiği yerden. Ve 1 milyon mil toplamaya çalışıyor. Ve filmin büyük bir kısmı uçakta geçiyor. Filmi seyrediyorsunuz, yaklaşık 1,5 saatlik filmin 70-80 dakikası uçaklarda o adamın yolculuğu, mil toplamak için yaptığı şeyler. Arada 3-5 tane Müslüman da var yolcuların arasında ama hiçbir Müslüman o uçağı kaçırmaya kalkmıyor. Yani ben şok olmuştum, böyle bir filmde bir Müslüman niye uçağı kaçırmadı?

Başürk: Hollywood'un ona bakarsanız bir sürü pro-Müslüman filmi de var...

Yel: Hollywood'da pro-Müslim sayılabilecek bir film bence yok... Hollywood sinemasında bir Müslüman'ın normal bir insan olarak gösterildiği, bırakın iyi olduğunu, normal sıradan bir vatandaş olarak gösterildiği bir film bile bulmak çok zor. Ben bir tane Fransız filmi biliyorum, bir Müslüman'ın iyi olarak gösterildiği. 'Les Fleurs du Coran'. Mısırlı ünlü aktör oynadı orada bir Türk bakkalı canlandırıyor Paris'te, çok iyi bir insan, Müslüman ve Türk. Mahallede Yahudi bir çift var, evlerinde kavgalar, var aile problemleri var, evin çocuğu bu bakkalla dost oluyor. Bakkal Türk ve Müslüman ama ona iyi davranıyor. Ben bir tek onu hatırlıyorum bir Müslüman'ın iyi görüldüğü ya da Kingdom of Heaven'da Selahattin Eyyubi'nin iyi gösterilmesi çok nadir örnekler. Yani bir Müslüman normal bir insan olarak bile gösterilmiyor, bırakın iyi olmayı. Ama Batı, Haçlı Seferleri'nden beri Müslümanlara karşı bir düşmanlık geliştirdi, niye? Çünkü Haçlı Seferleri'nde geldikleri zaman İslam'ın ya da Müslümanların o günkü teknoloji seviyesi o günkü refah seviyesi çok yüksekti ve bunlar aşağılık kompleksine kapıldılar. Haçlı Seferleri'nden geri dönebilenler, ülkelerinde Müslümanlardan sitayişle bahsedince kilise bir karalama kampanyası başlattı. Ve daha sonra buna medya aracı oldu, gazeteler, televizyonlar, sinemalar aracı oldu. Ve dolayısıyla Müslümanlara karşı böyle bir söylem geliştirildi. Geliştirildi çünkü buna Batı'nın ihtiyacı var. Batı, istediği zaman istediği her yere gitmiş, kolonileştirmiş, sömürgeleştirmiş zaten tahakküm ediyor.

Erdoğan: Acaba Müslümanları, İslam'ı kendi medeniyetine alternatif bir medeniyet olarak mı görüyor?

Yel: Ben o şeyi de çok anlamam. Biz Türklerin 'other' diye bir kavramı yoktur. Ve anlamayız da biz, other'ı. Yani bir Türk kendisini tarif ederken ben Türk'üm, dinim cinsim uludur, der ve orada biter. Bir Türk kendisini ben Yunan olmayanım, ben Bulgar olmayanım, ben İranlı olmayanım, ben Rus olmayanım diye tarif etmez, bir tekzibe ihtiyacımız yoktur bizim. Dolayısıyla anlamıyorum da Batı neden 'öteki'ne ihtiyaç duysun? İşte bu Huntingtonlar niye öyle bir tez geliştirsinler? Yani 2 kutuplu bir dünya, Amerika Birleşik Devletleri-Sovyetler Birliği vardı. Sovyetler Birliği yıkılınca kendisine yeni bir other ortaya çıkardı, yeni bir other yarattı. Yani niye ona ihtiyaç duyuyor, onu da bilmiyorum. Çünkü Batılı olmadığımız için. Aynı şekilde mesela ben faşizmi de çok anlamam. Yani bizim buralarda kelimenin Türkçesi bile yok. Bizim bilmediğimiz şeyler bunlar. Dolayısıyla bu İslamofobyayı böyle biraz daha kavramın kökenine yönelik olarak anlamaya çalışmamız lazım, diyorum. Onun için de çok bildiğimi, çok anladığımı da söyleyemiyorum, İslamofobyanın ne olduğunu. Ortada birtakım uygulamalar var, Müslümanlara karşı yapılıyor bu uygulamalar.

Erdoğan: Var diyorsunuz ama?

Yel: Var, tabii... Ve bununla da mücadele etmek lazım, ben yoktur demiyorum. Ama bunun başka bir şekilde ele alınması lazım, sadece İslamofobyaya yeterli değil burada. Bunun daha üst bir perdeden ve daha ırkçı bir söylem olarak ele alıp bu şekilde karşı çıkmamız lazım. Türkiye Cumhuriyeti Devleti 3-5 tane kız öğrencinin üniversiteye başörtüyle gitmesinden korkuyorsa Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bunu anlatmak lazım: Bundan korkmanıza gerek yok. Ve bu bir ırkçılıktır, bu bir nefret söylemidir ve bu bir İslamofobik bir şeydir. Ve aynı şekilde Batı'ya da bunu anlatmak lazım, siz korkuyorsunuz ama bu korktuğunuz şeyde el-Kaide, IŞİD dediğiniz terör örgütleri yok. Batı'nın kendi ürünleri aslında bunlar. Sen onları çıkart ortaya ondan sonra da otur burada bir korkuyla bekle tedirginlikle, eyvah şimdi bunlar bana karşı bir saldırı yapar mı diye. Amerika Kıtası'nda gayet korunaklı bir şekilde şimdiye kadar refah, zenginlik içinde ve dünyadan uzak hiç kimsenin saldıramayacağı bir ortamda dışarıdan 3-5 terörist gelip burada ülkenin kalbini vuruyor. Ve bundan tedirgin oluyorum, bundan sonra yaparlar mı acaba? Ama zaten bu çok önceden beridir tasarlanan bir şey. Mesela, Köpek Balıkları bir film vardı. Ya köpek balıkları dediğiniz şey, denizde yaşayan yaratıklar bunlar dolayısıyla sen denize girmezsen o sana asla zarar vermez. Ama

öyle bir film yapıyorsun ki o filmle beraber Amerika'ya dışarıdan bir düşman saldırıyor, bu nasıl bir şeydir. Ama aynı zamanda bu Amerika dünyanın her yerine burnunu sokuyor, dünyanın her yerine sanki dünyanın jandarmasıymış gibi siyasetini politikasını uyguluyor. Ve kendi lehine kendi çıkarları için yapıyor bunu. Ama öte yandan da bundan korkuyor ve çekiniyor.

Erdoğan: *Anladığım kadarıyla siz, madem bizim sorunumuz biz tanımlayalım, adını koyalım diyorsunuz?*

Yel: Biz kendimiz tanımlayalım ve biz onu daha üst seviyelerde uluslararası hukukta nefret söylemi içinde yer almasını sağlayalım. Yani İslamofobi kavramı artık hoş bir kavram, Müslümanların bunda bir suçu yoktur, o Müslümanlar korkanın vehmettiği bir korkudur, anlamında kullanılabilir. Ama bunu artık geçmemiz lazım, daha üst seviyelere çıkmamız lazım.

Fransa'yla mukayese edildiği zaman İngiltere'nin göçmen politikası daha kapsayıcı. Fransa daha dışlayıcı bir politika izliyor. Paris sokağında İslamofobi 'Suriye'ye niye uluslararası kamuoyu müdahale etmedi'ye kadar geniş bir yelpazede kendini hissettiren bir kavramdır.

Erdoğan: *Saadet Hanım, siz mesela göçmen politikaları bağlamında değerlendirebilir misiniz İslamofobi'yi? Çünkü göçmen politikaları da sorunlu bir alan Avrupa açısından...*

Oruç: Hocam'ı dinlerken acaba dedim, ben kendisine çok saygı duyarım... Acaba dedim yanılıyor muyuz İslamofobi terimini bu durumlar için kullanırken. Hayır, yanılmıyoruz dedim sonra dinlerken. İslamofobi denince Paris'te Belleville metrosu var, bütün göçmenlerin yaşadığı, herhalde 72 milletten insanın yaşadığı bir yerdir. Neyse İslamofobi kavramı geçince benim gözümün önüne Belleville metrosu geliyor. Belleville metrosu daha çok Çinlilerin yaşadığı, ondan sonra Cezayirlilerin, Kuzey Afrikalı göçmenlerin, Türklerin de olduğu böyle çok değişik çeşit milletlerin olduğu bir yerdir.

Yel: Hoş bir yerdir, ben çok severim orayı.

Oruç: Evet. Ama orada o bakış da var. Fransız'ın, Beyaz Avrupalının gerçekten Beyaz Avrupalı kimliğinin dışındaki 'öteki'ne ama en çok Müslüman'a bakış... Çünkü Beyaz Avrupalı dışındaki en çok fazla göçmen de orada. Göçmenlik kavramıyla birlikte değerlendirilmesi gerekir. O öteleyici bakış, İslamofobi o bence. Yani İslamofobi Paris sokaklarında kendisinin dışında gördüğü bir kimliğe karşı... Belki Londra'da farklıdır, hep Londra'da farklı olduğu anlatılır. Fransa'yla mukayese edildiği zaman İngiltere'nin göçmen politikası daha kapsayıcı. Fran-

sa daha dışlayıcı bir politika izliyor. Paris sokağında İslamofobi 'Suriye'ye niye uluslararası kamuoyu müdahale etmedi'ye kadar geniş bir yelpazede kendini hissettiren bir kavramdır. Giderek de Avrupa'da Müslüman sayısının artması Müslümanların görünürlüğünün artması... Şimdi Müslüman evinde oturur, dışarıya çıkmazsa sorun yok. Çünkü sanıyor ki bizdeki meşhur yaşam tarzı tartışması var ya kendi yaşam tarzının kendi günlük alışkanlıklarının sekteye uğrayacağını düşünüyor. Yani yan komşusu 'helal' diye bir şeye dikkat ediyor, kurban kesiyor ya da karikatürlerden rahatsız oluyor, başörtüsü takıyor, kiliseye gitmiyor en basitinden. Şimdi buradan yola çıkarsanız oradaki toplumsal yaşamdaki çözülme, aile kavramının giderek farklı bir noktaya gelmesi... çok geniş bir yelpazede farklı olan birisinin kendisinden farklı bir yaşam tarzı alışkanlığı olmasından duyduğu rahatsızlık da olabilir. Bunun adı belki İslamofobi'ye tekabül etmeyebilir. Ama İslamofobi kavramını düşününce dediğim gibi gözümün önünden Berlin'den Şam'a kadar bir yelpaze uyanıyor, uluslararası ilişkiden, diplomasiden ya da diğer şeylerden. Ve sayının, Müslüman görünürlüğünün artması ve kendi yaşam tarzlarının değişmesi... Şimdi, sadece göçmen midir, sorusunun cevabını tartıştığımız zaman burada söylediğimi destekleyen şöyle bir şey var: Diyelim bir İsveçli ya da Ortadoğu'da yaşayan bir Hristiyan gitti, ona yönelik öteleyici bir bakış oluyor mu? Bu gelen yabancı'nın Müslüman olması ve onun farklı yaşam tarzının görünür hale gelmesi çok yan yana tartışılması gereken şeyler belki. İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, ırkçılık hepsi birlikte tartışılması gereken şeyler. Ve bu kavram bunu karşılayabiliyor. Bir de ilk bunu Batı buldu dendi ama 1928'de ilk kullanılmış. Daha sonra Tarık Ramazan kullandı...

Yel: Evet, 1928'den beridir kullanılıyor ama hep onların tanımladıkları bir şey.

Oruç: Bir İslamofobi konferansında kavramı ilk kullananın Tarık Ramazan olduğu şeklinde itiraz edilmişti. Ama bir Avrupa başkentinde günlük yaşantıda, üstelik Müslümanların çok yaşadığı ama laikliğin anavatanı, farklı kimliklerden yabancıların olduğu yerde öteleyiciliği hissettiğiniz bakışın adı İslamofobi ben-ce...

Yel: Yani sadece Müslümanlara karşı mı bu, herkese karşı var.

Oruç: Herkese... göçmene karşı evet... Mesela bir Mısırlı Hristiyan'la bir Mısırlı Müslüman yan yana sokaktan geçtiğinde biri kapalı diyelim bir tanesinin boynunda Haç var. Bir Fransız, hangisine daha irkilerek bakar mesela? O irkin-tinin adı diye anlatmaya çalışıyorum. Yani göçmen evet iki kere irkilir belki. Yazarlardan birinin yazdığı bir şeydi: Fransa'daki bu ekonomik krizle ilgili yabancı

düşmanlığıyla ilgili anlatırken, koltuğun altına aldığı bagete sürdüğü tereyağın-
dan olmanın endişesini yaşıyor, dedi yabancı düşmanlığı için. Doğru ekonomik
bir boyutu var, kendi payının küçüleceği düşüncesi. Ama bir de yaşam tarzına
müdahale etmesi konusu var.

Yel: İsviçre'deki minare meselesi mesela. İsviçre'de minareler yasaklansın ya
da minare olmasın. Minarenin olmaması bir İsviçreli için niye önemli... görü-
nürlük. Yani en görünür şey, o. İkincisi başörtüsü, o yiyecek içecek biraz daha
az görünebildiği için minareye karşı. Yani İsviçre gibi bir millet gidiyorsunuz
Cenevre'ye, Bern'e, Zürih'e gayet rahat, sakin, huzur dolu şehirler. Hele Cenevre
gölün kıyısında o kadar huzurlu bir yer ki bir Türk için çok sıkıcı bir yer. Ama
oradaki insanlar minare olmasın diye böyle propagandalar yaptılar, sokaklara
çıktılar filan. Yani sadece o görünürlük olmasın. Aslında bizim burada yok mu?
En çok burada var bence. Batı'dan daha çok burada var.

Baştürk: Kavramın problemliliği konusunda ben sizinle hem fikirim.
Zaten ksenofobi kavramından üretilmiş bir kavram. Fakat kavramın şu an ye-
nisi olsun olmasın, tartışma yapılabilir. Ama ben bir yere gideceğinden bunun
emin değilim. Çünkü şimdi herkes yeni bir kavramla gelse kavram enflasyo-
nuyla karşı karşıya kalacağız. Şu anda da İslamofobi'den korku kastedilmiyor.
Yani İslamofobi kavramını benimsemiş olan insanlar, nefreti, dışlayıcı politi-
kaları, ayrımcı politikaları, güvenlikçi politikaları dahil ediyor. Yani aslında
şu an kavram çok daha geniş alanı ifade etmek için kullanılmış bir kavrama
dönüşmüş durumda. Peki bu fobi içerisine bütün bunlar sığar mı, sığmaz. O,
ayrı mevzu. Yani sığmayacağı kesin ama şu an bu şekilde anlaşılmaya başla-
mış durumda. Öte taraftan kültürel ırkçılık olduğu noktasında kesinlikle hem-
fikirim. Yani artık ırkçılık biyolojik olarak tanımlanan bir şey olmanın ötesine
geçmiş durumda. Bu çerçevede Müslümanlara karşı uygulanan bu politikalar
kültürel ırkçılık çerçevesinde. O konuda da tamamen hemfikirim. Ve siyasi
kavramdır dediniz, zaten benim de anlatmaya çalıştığım oydu. Bana göre siyasi
bir kavram bu, ideolojik nitelik taşıyan bir kavram... 11 Eylül sonrası uygula-
nan politikaların yani imparatorluğun o müdahaleci politikalarının içini dol-
duran ideolojik bir olgu olarak karşımıza çıkar. Ve gene buradan yola çıkarak
güvenlikçi politikaları meşrulaştırmıştır. Trilyon dolarlık istihbarat sektörüne,
teknolojisine, yapılanmasına yapılan masraf sorgulanmaksızın insanlara kabul
ettirilmesini sağlayan ideolojik bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu anlamda
tamamen siyasi bir olgu, hadise; ona hiçbir itirazım yok. Ama bu kamusal gö-

rünürlük mevzu çok önemli... Yalnız şey hususuna gelince, Batı niye korkar? Çünkü Batı ile İslam arasında öyle lineer bir ilişki yok aslında. İnişli çıkışlı bir ilişki var. Bu, İslam’ın yayılışı devresinden bu zamana kadar böyle. Hatta şu anda homojen bir Batı yok. Batı içerisinde kendi içerisinde bir çeşitlilik ve o çeşitlilik içerisinde Müslümanlara yapılan bu politikaları kabullenmeyen, hazzetmeyen bir kesim var. Hatta bu konuda Müslümanlarla işbirliği yapan bir kesim de var. Yani mesela 11 Eylül döneminde yüz binlerce Müslüman sorgulanmaya çağrıldı, bunun yanı sıra binlercesi tutuklandı. Hatta bazıları önemli bir delil olmadan tutuklandı. Ve bunların önemli kısmını mesela savunan insanlar ya ateist, Amerika bağlamında konuşuyorum ben, Avrupa konteksinden ziyade orada bu American Civil Liberties Union-İnsan Hakları Örgütü’nün, ateist, sosyalist avukatları bunların çoğunun savunuculuğunu yaptı. Veya liberal Hristiyan kiliselerinden insanlar bunların gönüllü, ücretsiz savunuculuğunu yaptı. Gene tarihsel süreçte de baktığımız zaman mesela Haçlı olayı var, tamam. Ama o Haçlı Dönemi’nin bile kendi içerisinde iniş çıkışları var. Bir de Lucette Valensi’in güzel bir kitabı var ‘The Birth of the Despot- Despotun Doğuşu’ diye. Orada şöyle Rönesans’ın ilk dönemlerindeki Osmanlı algısı üzerine yoğunlaşıyor. O dönem Avrupa henüz daha öyle mutlakiyetçi krallıkların ortaya çıkmadığı döneme dair Osmanlı Venedik tüccarlarının veya bu büyük elçilerin Osmanlı’ya gelen elçilerin anılarından yola çıkarak oluşturulmuş bir analiz. Rönesans’ın ilk dönemlerinde Müslümanlara, Osmanlı’ya yönelik olumlu bir algı olduğunu ve hatta ve hatta Avrupa’nın o dağınıklığına son verebilecek oraya adalet getirebilecek bir yapı olduğuna dair yargıların olduğunu söylüyor. Ama 1492’den sonra siyasi güç dengesi değişmeye başladıktan sonra hem Venedik’te hem genelde Avrupa’da Osmanlı algısında önemli bir değişim yaşandığını ve ‘despot’ kavramının ortaya çıktığının tartışmasını yapıyor. Yani bir defa gerek tarihsel süreçte gerek günümüzde bu homojen bir Batı yok. Onu baştan bence belirtmekte fayda var. Bu kamusal

Rönesans’ın ilk dönemlerinde Müslümanlara, Osmanlı’ya yönelik olumlu bir algı olduğunu ve hatta ve hatta Avrupa’nın o dağınıklığına son verebilecek oraya adalet getirebilecek bir yapı olduğuna dair yargıların olduğunu söylüyor. Ama 1492’den sonra siyasi güç dengesi değişmeye başladıktan sonra hem Venedik’te hem genelde Avrupa’da Osmanlı algısında önemli bir değişim yaşandığını ve ‘despot’ kavramının ortaya çıktığının tartışmasını yapıyor.

görünürlük mevzuu ve neden korkar... Yani olay zaten şu an korkuyla sınırlı bir hadise değil. Müslümanlara yönelik tepkilere baktığımız zaman bu tepki sadece ve sadece Müslüman'ın yaşantısına olan bir tepki değil. Dinin kendisi sorgulanıyor. Dinin en önemli simgesi olan peygamberin şahsına yönelik saldırı var. Jack Sheehan'ın demin sözünü ettiğim Hollywood araştırmasında Hollywood'un imgelemesini kabaca 3 tipe indiriyor ve '3B' diye tanımlıyor: Terörist, bombacı ve milyarder, petrol zengini şeyh. Aynı zamanda despot ve aç gözlü insan, iki tipi birden canlandırıyor orada. Diğeri de o egzotik Doğulu kadın veya Müslüman kadın anlamında böyle bir tiplendirmesinden söz ediyor. Ve bu tiplendirmenin köklerine gittiğiniz zaman Müslümanların önce Doğu Hristiyanlığı sonra Batı Hristiyanlığı yani Haçlılar Dönemi'ndeki onlarla olan çatışma sürecinde ortaya çıkarılan algılama biçimiyle de örtüştüğünü ama oryantalist yaklaşımla bunun sekülerize olduğunu ve günümüzde sadece 3 kaba unsura indirilecek hale geldiğini söylemek mümkün. Fakat bu tiplendirmeleri teker teker incelediğimizde mesela 'dansöz' şehvetin simgesi, peki şehvet referansları kime, doğrudan Peygamber'in kendisine. Yani çok evli olmuş olması gibi daha başka unsurlar da bu çerçevede. Milyarder, aç gözlü şeyh aynı zamanda hem despot hem aç gözlü. Gene kılıç zoruyla yayılan, istila eden, sömüren bir lider ki referans gene doğrudan Peygamber'in kendisine orada. Diğer terörist gene, kılıçla yayılan bir din, gene referans doğrudan orada Peygamber'in kendisine yani. Bu çerçeveden bakarsak 'fobi' kavramı hakikaten çok problemli... Ama şu an sadece fobiyi değil, doğrudan nefreti açıklayan bir olay, doğrudan kullanılış şekli şu anki haliyle. Doğrudan siyaseti de nefreti de ırkçılığı da içine alacak şekilde kullanılan bir kavram haline dönüşmüş durumda. Ama yanlış bir kavram, o anlayışa bir itirazım yok benim.

Yel: Ben hala bir şey anlamıyorum. İslam'dan niye nefret etsin? Yani biz Hristiyanlardan nefret ediyor muyuz? Yani Batı'dan korkuyor muyuz? Yani biz niye yapmıyoruz da orada öyle bir şey var.

Baştürk: Ama homojen yargı olmadığını söylemek mümkün.

Oruç: Bu söylediklerinize küçük bir ek yapacağım. Şimdi Avrupa Birliği komisyonu 5 yıllığına bir önlem almış, geçen haftanın haberinde. Uçan bütün yolcularla ilgili helal et yiyip yemediği bilgilerini toplayacak. Şimdi bunu başka ne açıklayabilir, burada ne korkusu var sizce? Hani bu sıradan bir şey mi?

Yel: Yani ben bunu anlamaya çalışıyorum.

Oruç: Jambon yer misin diye sormuyor, helal et yer misin diye soruyor. Türk

Hava Yolları jambon yer misin, domuz eti yer misin diye sorsa o nasıl bir kimlik etiketlemekse burada 5 yıl boyunca seyahat edecek olan yolcuya helal et yer misin yemez misin... Korkuyu, nefreti böyle şeyler açıklıyor.

Yel: Mesela ben ona daha müspet olarak bakıyorum, bir Müslüman olarak ben yıllardan beridir uçaklarda helal yemek sağlanmasının gerektiğine inanıyorum.

Oruç: Evet ama bunu güvenlik tedbirleri için alıyor.

Yel: Şimdi securisation önemli bir husus, ona gelelim ama bilet alırken orada helal et seçeneğinin olması mesela beni mutlu eden bir şey, ilk başta. Ama securisation'a gelirse güvenlik üzerinden böyle bir siyaset geliştirmeye ya da bir siyasa geliştirmeye çalışmak, tabii ki o bambaşka yerlere giden bir şey. Ama onun ötesinde yani keşke yüz yıldan beridir uçaklarda böyle bir şey sorulsaydı bana kalırsa. Ama mesela ben bir gayrimüslim arkadaşımın neden nefret edeyim ben hala anlamıyorum. Neden ona karşı bir siyaset yapayım. Ama burada dindar insana karşı yapılanlar bence sorgulanması lazım. Yani işte Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendi vatandaşlarına yaptıkları çok daha ağır vaka. Bir de bu 'gaze' meselesi yani tebrik ederim o gerçekten çok iyi bir gözlem. Bizim Antropolojide çok tartıştığımız kavramlardan birisidir, Batılı beyaz bir antropoloğun Afrika'da, Asya'da, Latin Amerika'da alan araştırması yaparkenki hali. Yani bir Hollandalı, bir Alman, bir İngiliz antropoloğun orada güya objektif bir araştırma yapmaya çalışırkenki hali bile o gaze'den dolayı, o bakışından dolayı çok da objektif olmadığını tartışıyoruz biz bugünlerde. Ne kadar isterse istesin ne kadar uğraşırsa uğraşsın o Batılı beyaz adamda o var o gaze, kendisinden olmayana karşı... Gelelim Türkiye'ye, bizde o gaze yok mu? Yani işte biraz esmer olsun, Türkçesi biraz İstanbul aksanı olmasın ya da kılık kıyafetinde hafif biraz değişiklik olsun Türklerde yok mu gaze, haddinden fazla var. Yani şu İstiklal Caddesi'nde saat satan 3-5 tane siyah çocuk, onların sayısı Türk nüfusun %1'i kadar artsın, bakalım onlara karşı o bakış... şimdi sevimli geliyor, siyah çocuklar İstiklal Caddesi'nde saat satıyorlar filan. Suriye'den gelen Müslüman kardeşlerimize Suriye'den gelen, savaştan kaçmış yani keyif için gelmemiş, ekonomik sebeplerden dolayı gelmemiş canını kurtarmaya gelmiş insanlara burada yapılan davranışları görmüyor muyuz?

Erdoğan: *Hocam, 3 milyon Suriyeli şu an Almanya'da olsaydı tablo nasıl olurdu Türkiye ile karşılaştırdığınızda?*

Yel: Daha kötü olurdu kendilerinden olmadıkları için...

Erdoğan: *Bu, cevap değil mi aslında?*

Oruç: 200.000'le PEGIDA çıktı.

Erdoğan: *Siz kültürel boyutuna daha çok vurgu yapıyorsunuz. Bir toplumun içerisinde bir 'öteki' olmanın doğal olarak tabii olarak 'bakış'a neden olabileceğini söylüyorsunuz ama Levent Hocam ve Saadet Hanım daha çok bunun siyasi bir üretim olduğunu da...*

Yel: Ben siyasi bir kavram olduğunu ve siyasetçilerin kendi siyasetleri için kullandıklarını ve o yüzden de kavramın ya da olgunun çok da bir temeli olmadığını iddia ediyorum. Yani birilerinin siyasi olarak kullandıkları bir şey... Ve işlerine geldiği gibi kullanıyorlar. Fransa'da yani sağ bir parti iktidardaysa sol bir parti buna karşı İslamofobik uygulamaların var diye suçlayabiliyor ya ad öyle bir muhalefet geliştiriyor. Ya da tam tersi bir şey yapılabiliyor.

Her bir dini kendi içinde bir millet sayması ve onlara birtakım hakların verilmesi. Ve bu millet sistemi dediğimiz harikulade sistemin bugün Batı'da bunun onda biri bile yok.

Erdoğan: *Peki bu siyasetin işini kolaylaştıran kültürel bir arka plan var mıdır Hocam? Yani mesele Avrupalı kimliği dediğimiz şey nedir ve bu kimlik Müslüman'a nasıl bakar?*

Yel: Avrupalı diye bir kimlik yok zaten. Avrupa Birliği projesi benim gözümde önce bir barış projesi. Nitekim 50 yıldan beridir Avrupa'da bir savaş çıkmadı Avrupa Birliği sayesinde. Bir de üniversitelerde bu Erasmus denilen öğrenci değişim uygulamasıyla da bir Avrupalı kimliği yaratılmaya çalışılıyor. Ama Avrupa'nın kendisi zaten öyle bir kimliğe sahip değil. Ortak milli marşımız olsun, ortak şeylerimiz olsun çabaları var. Ama Avrupa'nın nüfusu 3 aşağı 5 yukarı 1 milyar, içinde en fazla 20-30 milyon Müslüman var ve bu Müslümanlara karşı bir tepki geliştiriyor. Yani bu rasyonel bir tepki değil aslında. Yani 1 milyarda maksimum 30 milyon insan için böyle ortalığı ayağa kaldırmak ya da onlara karşı bir politika üretmek normal değil. Bunun arkasında başka sebep olması lazım. Yani Osmanlı'ya bakıyoruz ve diyoruz ki Osmanlı'da bir tecrübe olarak kendisinden başka pek çok farklı millete, etnik gruba, dine tahakküm etmiş bir imparatorluk, 500-600 yıl yaşamış. Ve Osmanlı hiçbir zaman kendi içindekilere bunları entegre edelim bunları asimilasyona tabii tatalım dememiş diyoruz. Osmanlı'nın bütün bugün dünyanın takdirle karşıladığı bir sistemi var, millet sistemi, İngilizce bile The Millet System diye geçiyor, herkes böyle biliyor. Yani her bir dini kendi içinde bir millet sayması ve onlara birtakım hakların verilmesi. Ve bu millet sistemi dediğimiz harikula-

de sistemin bugün Batı'da bunun onda biri bile yok. Ve Batı işte son 2. Dünya Savaşı'ndan sonra o büyük yıkımdan sonra kendisine yardım edecek 3. dünyadan eski kolonilerinden insanlar getirip çalıştırmaya başlıyor. İşte Almanya bunlara baştan işçi bekledik insanlar geldi diyor, yani sen buraya misafir olarak gel benim işimi gördükten sonra git, diye bekliyor, başlangıçtaki beklentisi o. Diğerleri eski kölelerini getirip işte metrolarını yaptırıyorlar, tüm inşaatlarını yaptırıyorlar. Ve bugün bile hala normal beyaz adamın yapmayacağı işleri yapar bu göçmen insanlar. Ama içlerindeki bu kadar küçük bir azınlık Müslümanlar ve bunlarla nasıl "baş edeceğini", onlara nasıl davranacağını bilemiyor ve panik halde, eyvah ne yapacağız bunları... Osmanlı kendi sistemini kurmuş. Şimdi Osmanlı'nın sistemi bugün belki eleştirilebilir bazı yönlerden. Neden, birtakım kurallar getirmiş. Bir gayrimüslim, Müslümanların arasında atıyla gidemez. İnsanlar yolda yürüyorlar eğer siz gayri müslimseniz o attan inmeniz lazım yani Müslümanlardan yüksek olamazsınız. Bugün insan hakları, demokratik uygulamalar bakımından bu hoş karşılanmayabilir ama baştan kuralını koymuş. Ya da bir gayrimüsliminin evi Müslümanların evlerinden daha yüksek olamaz. Eleştirebilirsiniz ama bir gayrimüslimin evinin yüksek olması demek o günkü ev kavramı Müslümanlar için işte evin bir domestic space olması, özel alan olması ve özel alanda kadınların daha rahat hareket etmesi ve o özel alan içinde de bahçe ya da hayat denilen bir şeyin olması ve dolayısıyla yüksek bir evdeki gayri müslim onu görmesin gibi bir şeyle yapılmış olabilir. Ama bugün Avrupa'ya bakıyorsunuz o 3-5 tane Müslümanı ne yapacağını bilemiyor. En demokrati, en liberali bile panik halde. Hollanda dediğimiz şey herhalde dünyanın en liberal en hoşgörülü toplumlarında birisi. Ama orada birileri kalkıp bir film yönetmenini öldürüyor ve orada bile artık Müslümanlara karşı uygulamalar ya da birtakım sıkıntılar ya da birtakım kısıtlamalar getirilebiliyor, Theo Van Gogh olayında olduğu gibi. Yani o ilk öldüğü zaman da hayret etmişim yani dünyada o kadar hoşgörülü bir toplumda bir Müslüman neden kalkıp öyle birisini öldürür. Yani normal değil bunlar. Ya da Charlie Hebdo... yani kimsenin umurunda olmadığı bir şey yani kimse eline almaz, okumaz etmez yani hani bizim Gırgır gibi olsa, onun kadar etkisi olan bir dergi olsa birtakım gösteriler yapalım, kınamalar yapalım filan diyeceğim. Yani 10-15 yıl önce yapılmış ya da işte Danimarka'daki karikatürlere benzer bir şeyler yapmaya kalkmış filan ve üstelik bunu her hafta yapıyor. Ve çok estetikten yoksun gayet çirkin gayet kaba saba bir şekilde yapıyor. Hele o Hz. İsa'nın doğumunda yaptığı karikatür yani bence çok iğrenç bir şey, o Danimarka gazetesinin yaptığı karikatürler de. Herhalde Resulullah'ın kendisi görseydi bugün bakıp güler geçerdi herhalde.

Yani çok kalitesiz bunlar derdi herhalde. O bile bu kadar umursamazdı. Ama biz bugün oturup... bu bir tuzak gibi geliyor bana yani bir test. Yani şimdi bu Charlie Hebdo 10 yıl önce böyle bir karikatür yapmıştı, onlara bir saldırı yapalım. Ondan sonra da bunlardan gelecek tepkiye bakalım ya da Saadet'in baştan dediği gibi Filistin'i tanıyalım mı tanımayalım mı meselesi. Bu kadar basit yani. Çok böyle dallandırıp budaklandırmaya gerek yok diye düşünüyorum.

Erdoğan: Saadet Hanım siz göçmen politikalarından bahsediyordunuz lafınızı kesmiş olduk. Müslümanların durumu bir örnek durum haline geldi. Genel olarak göçmen politikalarını değerlendirdiğinizde ne görüyorsunuz? Artık göçmen politikaları genel olarak Avrupa'daki Müslümanlar üzerinden mi konuşulur sizce?

Bir Fransa İslam Konseyi var, beş kişiden oluşuyor. Ve buranın İslamofobi gözlem evi var. Bir veri tabanı diyebiliriz. Ellerinden geldiği kadar kavga etmeden dertlerini anlatmaya çalışıyorlar. O yapıdan da fazla bir şey beklememek lazım. Çünkü Sarkozy'nin kurdu olduğu bir yapı.

Oruç: Almanya'ya 2014 yılında 200.000 tane göçmen gitmiş; bunlar Afganistan, Irak ve Suriyeli. Göç edenler Hristiyan değil, genelde Müslüman coğrafyasından gidiyorlar. Dolayısıyla sınırları böyle çok keskin ayırmak ve İslam karşıtı ya da göçmen karşıtı demek de pek mümkün olmuyor.

Baştürk: Almanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan da bayağı alıyor.

Yel: Avrupa Birliği'nin içinden gidenler göçmen sayılıyor mu? Mesela Polonyalıların Almanya, İngiltere, Fransa gibi yerlere göçleri onlar sayılmıyor mu acaba?

Oruç: Sayılıyor tabii ama benim söylediğim 200.000 rakamını ben BBC'den aldım. Bu 200.000'in içinde var mı yok mu emin değilim...

Yel: Avrupa Birliği'nin dışından gelenler olabilir.

Oruç: Olabilir... Bu neye yol açtı? PEGIDA hareketine baktığımız zaman yabancı düşmanlığı artık ırkçılığın uç bir noktası. Şimdi dağıldı deniyor ama hükümetin bir freni oldu burada, Müslümanların organize ettiği o büyük yürüyüşe katıldı Merkel. Bu arada şunu da dip not düşmek lazım, Paris'teki o liderler yürüyüşünü canlı verdi bütün kanallar ama Berlin'deki PEGIDA karşıtı, Müslümanların organize ettiği yürüyüşün yeteri kadar Türk basınında bile yer almadığını gördüm. O zaman ben 24'te moderatör olarak çalışıyordum, biz canlı verdik. Onun dışında hiçbir kanal bunu vermedi. Ertesi günde hak ettiği yeri bulmadı gazetelerde. Şim-

di Avrupa'da özellikle hep söylüyoruz ekonomik kriz etkili tabii. Bir sosyal kriz de var dünyada onun da etkisiyle giderek artan bir göçmen karşıtlığı var. Akdeniz büyük bir göçmen mezarlığına döndü. Kuzey Afrika ülkelerinden çıkan teknelerin batması... Bunların kaçta kaçını gerçekten insan tacirlerinin özellikle batırıldığı tekneler onu bilemiyoruz. Ama bir şekilde bir duyarlılık azalması var. Duyarlılık eksikliği var. Politikaların giderek sertleştiğini görüyoruz. Fransa'da göçmenlere verilen yardımlar, göçmenlere sağlanan imkanların ve göçmen kabulünün tabii ki giderek zorlaştığına da tanık olmaya başladık. Zaten Charlie Hebdo saldırılarının hemen ardından İspanyol bakan Schengen'i zorlaştıralım dedi. Göçmen kabulünü bırakın, vize verilmesinde bile güçlük olacağına dair bir veri olarak nitelendirebiliriz. Bu Paris'teki saldırılardaki 3 kişi Fransız pasaportu taşıyordu. Ama hiç onun etkisi olmadı. Sanki gelen yabancıların getirdiği bir şeymiş gibi algılandı burada.

Yel: Süpermarkette insanları kurtaran da Fransız vatandaşı değil. Ona törenle bir de vatandaşlık verilmiş.

Oruç: Törenle vatandaşlık verilmesi de aslında bunu ne kadar büyük bir lütf gördüklerini gösteriyor. Yani madalya takmakla eşdeğer bir şey Fransa vatandaşlığı vermek... Birisine ödül olarak Fransız vatandaşlığı verilmesi nasıl bir mantığın ürünüdür? Sen onu verdiğinde başı göğün mi ermiş oluyor. Kuzey Afrika ülkelerindeki, Suriye'deki hareketler... Yemen'de var şimdi... Farklı yerlerdeki karışıklıklar bir türlü durulmuyor, Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgelerindeki gelişmeler. Buna paralel olarak da göçmen akımı devam ediyor. Göçmen akımı devam ederken bir taraftan ekonomik kriz sarsıntıları var. Yani bütün koşullar oradaki ötekinin, yabancıların hayatının cehenneme çeviriyor. Almanya'nın rakamlarına baktığımız zaman 30 yıl sonra Almanya'nın gerçekten yabancı işçiye ihtiyacı olacak. Buna rağmen Almanya'da yabancı düşmanlığı tavan yapmış durumda, yani kendi yiyecekleri ekmek için ekonomilerinin dönmesi için yabancı işçiye ihtiyaçları var. Ama hiçbir zaman yabancı işçinin gelişini, göçmenin gelişini 'welcome', hoş geldiniz demeyen bir Almanya var. Fransa'ya bakıyorsunuz aynı şekilde, bu son saldırılar giderek daha da öte bir noktaya gidecek. Diğer Kuzey Avrupa ülkelerinde de İsveç'te cami saldırıları ortadaydı, bunlara da siz ötekine, göçmene yönelik... yani birbirinden ayrılması çok zor aslında, yani İslam karşıtlığı biraz göçmen karşıtlığı, biraz kendisinden farklı bir kimliğe duyduğu karşıtlık, dolayısıyla işler kötüye gidiyor.

Erdoğan: Peki Fransa'daki Müslümanlar kendilerini savunurken, hukuki mücadele verirken, mesela göçmen hakları üzerinden mi mücadele veriyorlar?

Veya İslamofobik uygulamaların tanınması ve hukuki yaptırımın olması bu anlamda genel olarak göçmenleri rahatlatacak bir şey mi?

Oruç: Bir Fransa İslam Konseyi var, beş kişiden oluşuyor. Ve buranın İslamofobi gözlem evi var. Bir veri tabanı diyebiliriz. Ellerinden geldiği kadar kavga etmeden dertlerini anlatmaya çalışıyorlar. O yapıdan da fazla bir şey beklememek lazım. Çünkü Sarkozy'nin kurdurduğu bir yapı. Sarkozy içişleri bakanıyken 2003 ya da 2005 yılında ilk temelleri attı. Müslümanlar daha çok savunma durumunda kalıyorlar. Hele bu Charlie Hebdo saldırılarından sonra kendilerini anlatma, savunma durumunda kaldılar. Mesela en son örnek, 8 yaşında bir çocuğu Nice'de polis, terörü övdü diye sorgulamış. Şimdi bununla ilgili Müslümanlar ne yaptı bunun peşine düştü mü, Fransa İslam Konseyi bunun yaygarasını yaptı mı, bunun duyurusunu yaptı mı, yapmadı. 8 yaşında Yahudi çocuğunu Fransız polisi sorgulasa, çocuk mesela Gazze'yle ilgili ya da bir şeyle ilgili bir şey söyledi, ortalığı ayağa kaldırırlar. Ya da 8 yaşında Katolik bir çocuğu Müslümanlarla ilgili olumsuz bir şey söyledi diye sorgulasa, yıkarlar ortalığı. Ama 8 yaşında Müslüman bir çocuk sorgulanabiliyor. Paris'teki bu 'je suis Charlie' ben Charlie'yim eylemleri sırasında küçük bir çocuk ben Hatice'yim diyor, ben Charlie değilim Hatice'yim diyor mesela.

Erdoğan: Levent Hocam, sizinle biraz bu savunmacı dili konuşsak... Müslümanlar tarafından İslamofobik uygulamalara karşı geliştirilen savunmacı dili nasıl değerlendiriyorsunuz?

Baştürk: Savunmacı dilden kastınızı biraz açar mısınız?

Erdoğan: Yani Avrupa'da yaşayan Müslümanlar İslamofobik uygulamalara karşı, mesela bu son Hebdo olayına karşı kendilerini savunan bir dil geliştirdiler. Mesela 'Biz terörist değiliz' gibi veya 'Biz Avrupa İslam'ını savunuyoruz' gibi savunmacı dilleri var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Baştürk: Charlie Hebdo bağlamında benim dikkat ettiğim -sadece Avrupa'ya özgü olarak değil yani Türkiye'yi de içine dahil ederek Amerika Birleşik Devletleri'ni de dahil ederek gördüğüm- 4 farklı yaklaşım benim dikkatimi çekti. Bunlardan birisi sosyolojik anlamda Müslüman toplumun içinde olmalarından dolayı tavırlarını önemsiyorum bunların. Hatayı kabul edelim ve "ama" demeyelim, diye bir tavır söz konusu. Genellikle seküler, laik Müslümanlar dediğimiz kesimin tavrı. Yani bu tavır Hocamızın da dediği gibi genellikle bizdeki İslamofobik diyebileceğimiz tavırlar sergileyen insanların tavrı olmakla kalmadı işin gerçeği liberal kesimlerden de bu tavrı takınanlar oldu. Müslümanların bir

kendilerini sorgudan geçirme çağrısı veya hatta ve hatta suç kabullenmeye iten bir tavır olarak bunu görmek mümkün. Bu tamamen o insanların zihin yapısıyla algılanabilecek bir olay. Ama bunun çerçevesinde yani genel olarak kendisini öyle veya böyle bir şekilde dindar kesim olarak tanımlayabilecek kesimlerde ise gördüğüm 3 tavır var. Birisi özür dileyen, apologetic bir tavır. “Biz Charlie’yiz” söylemine karşı çıkmayan ve bunun karşılığında terörizm konusundaki klasik tepkileri içselleştiren ama buna karşılık “bunlar bizi temsil etmiyor, biz Müslümanız” veya meşhur o söylemle “Müslüman terörist olamaz, terörist Müslüman olamaz” benzeri tavrı benimseyen kesimin apolojik, özür dileyici tavır. Eylemin kendisini yani Charlie’e yapılan eylemi savunan bir tavrı da maalesef az da olsa gördük. Monolitik Batı algısından kaynaklanan ve tabii Batı Dünyası’nın özellikle son 10 yıl içerisinde İslam Dünyası’na daha fazla olan müdahaleci tutumuna şiddetle karışık bir müdahaleci tutumuna tepki de içeren bir tavır. Eylemi de savunma noktasında ortada bir saldırı varsa bir saldırı gerekir, etki tepkiyi doğurur, bunu kabullenmeleri lazım şeklinde bir tavır var. Ama bu tavır bana göre biraz azınlıkta kalan tavır oldu. Bir de şu tavır, benim de benimsediği bir tavır, çirkef varsa ortada çirkefe çirkef denir ve Charlie Hebdo’nun yaptığı çirkeftir. Ama öte tarafta da bir cinayet olmuştur. Yani bu cinayeti ben kabullenmem gerekmiyor. Bu cinayete tepkim var. Ama ortada bir cinayet var diye ben çirkefi şirin göstermem. Yani onu kabullenmem mümkün değil yani o hala çirkeftir. Bundan sonra yapmaya devam edecekse gene çirkeftir. Onu ne düşünce özgürlüğü ne ifade özgürlüğü bağlamında, kapsamında ele almak mümkün değil. Burada sorunlu olan, ‘ama demeyelim’ tavrını dışarda tutalım, bu 3 tavır içerisinde bence özür dileyici tavrıla savunmacı tavrın ikisinin de sorunlu olduğu kanaatindeyim. Yani savunmacı tavır tamamen tepkici bir tavır, etkiye göre reaksiyonel bir tavır alma söz konusu. Özür dileyici tavır ise baştan başkasının tanımlamasını kabullenip o tanımlamaya göre kendisine bir şekil verme anlayışını savunuyor. Ve bu tavrın da en az savunmacı tavır kadar problemlili olduğu kanaatindeyim.

Erdoğan: Ali Murat Hocam, mesela Tarık Ramazan’la özdeşleşen bir Avrupa İslamı mefhumu var. Bu, dışlamacı tavra karşı geliştirilen savunmacı söylem açısından nasıl değerlendiriyorsunuz bunu?

Euroİslam benim çok taraftar olduğum bir kavram. Çok komplike şeylerden çok anlamıyorum ama Euroİslam bana çok basitçe şöyle gibi geliyor: Yani nasıl bir din doğduğu coğrafyadan yayılıp dünyanın başka yerlerine gittiği zaman o gittiği yerde kendisine uygun adetleri ve gelenekleri kendi içine alıp kabul ederse

İslam da, Hristiyanlık da, Yahudilik de bunu yapmış, en çok Hristiyanlık yapıyor. İslam'ın kaynakları olarak Kuran, Hadis, İcma, Kıyas dediğimiz 4 kaynağın ötesinde bir de 5. olarak fıkhda örfü de kabul ederiz. Yani İslam kendi dogmalarına, temel inançlarına karşı olmayan yerel uygulama ve inançları da kabul edebilir. Euroİslam'ı da ben bu anlamda kabul ediyorum. Ortadoğu'da doğmuş bir din başka coğrafyalara gittiği zaman o coğrafyanın özelliklerini de kendi içinde meczedebilmeli diye düşünüyorum. Yani daha basite indirgersem, internette dolaşırken cami resimleri görüyorum ve bu camilere bakarak ben o camilerin Fas'ta mı olduğunu ya da Asya'da bir cami mi olduğunu ya da bir İstanbul Türk camisi mi olduğunu hemen biliyorum. Ama Köln'de bir camiye ben bilemem. Çünkü Köln'de yapılan cami bizim buralardaki Mimar Sinan camilerinin korkunç taklitleri. Çok estetikten yoksun taklitler. Cami fotoğraflarına hemen bilebilmeliyim bu da Köln Camii diye. Yani oranın toprağından, suyundan, kirecinden, çimentosundan, havasından bir cami olsun orada. Aynı şekilde Euroİslam da oranın İslam'a aykırı olmayan yerel adetlerinden beslenen, İslam'ın kabul ettiği ve oranın kültüründen beslenen bir İslam olması gerektiğine inanıyorum.

Erdoğan: Sınırları, kırmızı çizgileri var mı?

Yel: Var tabii ki. Bugün Türkiye'de belki İslam'ın en büyük problemlerinden birisi kültürle din arasındaki ayrımın kalmamış olması. Yani pek çok kültürün İslam zannedilmesi ya da İslam'ın kültürel özellikleri olduğu zannedilmesi... Böyle bir tehlike olabilir ama en azından Avrupa'da doğmuş, büyümüş insanlara hitap edebilecek bir İslam olması lazım. Yani Köln'de doğmuş, büyümüş insanların dilinden anlayan, kültürlerini bilen ve onların gündelik hayatlarındaki problemlerden haberdar olan bir İslam olması lazım. Dolayısıyla Euroİslam hoş bir proje ama Euroİslam aynı zamanda bir apologetic yaklaşım değildir. Yani "biz de sizdeniz biz de sizin gibiyiz" anlamına gelmemesi lazım. Biz Müslümanız, İslam'ın temel dogmaları, temel inançları, temel ritüelleri var, bundan ödün vermeyiz. Bizim burada karşılaştıkları zaman saygı unsuru olarak küçüklerin büyüklerin ellerini öpmesi gibi ona benzer bir şey varsa biz de bunu İslam'ın içinde de hoş görebiliriz. Yani hemen dışlamayız. Ama tabii ki bu Euroİslam'ın oradaki eğitimden yola çıkarak ve oradaki insanların gündelik hayatlarının içinde olan bir İslam olması lazım. Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır ya da Kuzey Afrika İslam'ını götürüp oraya ihraç etmeye çalışmak ve Tunus'taki İslam'ı Fransa'da yaşamaya çalışmak bana çok mantıklı gelmiyor. İslam bütün zamanlara ve bütün coğrafyalara şamildir. Dolayısıyla İslam sadece bugünkü Arabistan Yarımadası'nda kal-

mamış, dünyanın her yerinde uygulanmış, dünyanın her yerinde kendisine iman eden bir nüfus ve takipçiler oluşturmuş. Dolayısıyla Avrupa'da da benzer şekilde kendisine inanan insanlar ordusu oluşturabilir. Ve bunu sadece çok katı olarak Ortadoğu'ya mahsus bir İslam anlayışı, Ortadoğu'ya mahsus bir Arap İslam'ı, bir Türk İslam'ı ya da bir Hint İslam'ından öte Avrupa'da da buna benzer bir İslam ortaya çıkarılabilir. Ve nitekim benim karşı olduğum şey Fransa'da, Almanya'da - İtalya'da ve İngiltere'de de yeni başladı- artık din adamlarını biz kendimiz yetiştirelim, kendi okullarımızı açalım, girişimleri var. Strasburg'daki ilahiyat fakültesinde imamlarımız yetişsin diyorlar. Fransızca bilen, Fransa'yı, Fransız kültürünü, Fransız insanının karşılaştığı problemleri bilen din adamlarının yetişmesi hoş bir fikir. Ama bunu bizim yapmamız lazım. Ama Türkiye'de mesela diyanet buradan oraya din adamı göndermesin. Buradan oraya giden din adamı oranın kültürünü bilmiyor, dinini bilmiyor ve oradaki insanların problemlerini anlamaktan aciz.

Erdoğan: Oradaki siyasi manipülasyonu kastediyorsunuz değil mi, bizim yapmamız lazım derken?

Yel: Yani inisiyatifin bizden gelmesi lazım. Yani ben hep ondan yanayım. Bu dinlerarası diyalog denilen girişimde de yani inisiyatif bizden gelmiyor. Biz başlatalım biz Müslümanız, İslam en son dindir, en mükemmel dindir ve biz hiç kimseden çekinmeyiz, hiç kimseden korkmayız. Ve herkesle de oturup diyalog yapabiliriz, karşılıklı konuşabiliriz, hem dini inançlarımızı hem siyasi, sosyal inançlarımızı, ihtiyaçlarımızı karşılıklı konuşabiliriz. Ama bizim başlatmamız lazım. Çünkü bizim kendimize güvenmemiz lazım. Ama Batı'dan böyle bir şey çıkıyor. Bizde gidip onun bir nesnesi haline geliyoruz. Ve Batı hala kendisinden olmayan herkesi bir nesne haline getiriyor. Meşhur Kassovits filmi 'La Haine' 'The Hate', nefret, Türkçeye "protesto" diye çevrildi. O filmi seyreden birisi Charlie Hebdo saldırılarını ilk olduğu günden, aa tabii zaten böyle bir şey olması lazımdı, diye karşıladı, benim gibi. Film, 3 genç erkek çocuğunun bir günlük hikayesi... Bir Yahudi, bir Siyahi ve bir Müslümanın Fransa'nın banliyölerindeki bir günlük hayatları. sabah öğleye kadar filan oradalar sonra Paris'e gelmek zorundalar bir iş için. Filmin yönetmeni Macar asıllı bir Yahudi, Nicolas Sarkozy Macar asıllı bir Yahudi yani ikisi de göçmen çocukları. Birisi göçmenlerin tarafında birisi onlara karşı düşmanlık

Yani pek çok kültürün İslam zannedilmesi ya da İslam'ın kültürel özellikleri olduğu zannedilmesi... Böyle bir tehlike olabilir ama en azından Avrupa'da doğmuş, büyümüş insanlara hitap edebilecek bir İslam olması lazım.

eden bir tarafta... Sarkozy'yi anlamak mümkün değil. Kassovits ile o zaman bayağı bir kavga etti Sarkozy içişleri bakanı olarak. Yani sen nasıl böyle bir film yaparsın bizi nasıl gösterirsin. Orada Fransız toplumunun kendisinden olmayanı nasıl dışladığı gösteriliyor. Kendisinden olmayan fark etmiyor, Yahudi de olur, siyah da olur, Müslüman da olur herkesi dışlıyor.

Erdoğan: Levent Hocam siz ne düşünüyorsunuz bu Avrupa İslamı konusunda?

Baştürk: Murad Hoffman, Alman asıllı bir diplomat, sonra Müslüman olmuş birisi. Ve uzun yıllar Türkiye'de yaşadı ama hiçbir kitabı maalesef şu anda Türk-

Strasburg'daki ilahiyat fakültesinde imamlarımız yetişsin diyorlar. Fransızca bilen, Fransa'yı, Fransız kültürünü, Fransız insanının karşılaştığı problemleri bilen din adamlarının yetişmesi hoş bir fikir. Ama bunu bizim yapmamız lazım.

çeye çevrilmedi. Türkiye'de oturma izni verildi kendisine. Müslüman Kardeşler'le bağlantılı olduğuna inanılan bir insandı. Şu an boşanmış Türk eşinden Almanya'ya geri döndü. Onun şöyle bir gözlemi var, Alman kökenli ve Avrupalılar, eğer İslam tekrar Rönesans olacaksa onun görüşü bunun Amerika'da olacağı, Avrupa'da değil. Çünkü şöyle bir algılaması var. Avrupa'nın İslam algısında bir sorun olduğunu iddia ediyor. Ve Avrupa'nın o dışlayıcı çekirdeği bir türlü kıramadığı ve o yapının Müslümanlara böyle bir ufuk kazandıracak nitelikte olmadığını, sorunlu bir yapı olduğunu ama Amerika'da bu açıdan biraz daha gevşek bir yapı olduğunu söylüyor. Yani Anglosakson, laik, daha az merkezîyetçi bir

yapı içerisinde ortamın buna daha müsait olduğunu ve dolayısıyla bu ortam içerisinde daha özgün, daha otantik Batılı bir İslam yorumu ortaya çıkabileceğini savunan bir tezi vardı.

Erdoğan: "Avrupa'da İslam" ile "Avrupa İslamı"nı belki ayırmak gerekiyor...

Baştürk: Evet. Bu tartışmadan benim gelmek istediğim şu: Tarık Ramazan'ın söylediği Avrupa İslamı veya Amerikan İslamı... Şu an mesela Amerika'da önde gelen İhvan kökenli İslami kuruluşlardan birinin adı 'Muslim American Association'. Orada ikinci, üçüncü neslin ortaya çıkmasıyla beraber ister istemez otomatikman böyle bir kavram ortaya çıkıyor. Ama bunun içini herkes farklı dolduruyor tabii. Murat Bey'e katıldığım yönlerden birisi şu, mesela ben Delaware şehrinde uzun yıllar buldum bn, Amerika'nın büyük şehirlerinden birisi. En büyük İslami mescidin imamının maaşını Mısır Hükümeti ödüyor. Ve adam İngi-

lizce bilmiyor. Orada 5-6 yıl kaldıktan sonra İngilizce öğrenmeye başlıyor. Çok kötü aksanlı bir İngilizceyle belli bir süre sonra İngilizce hutbe verse bile bu adamın oradaki bırak 3. nesil Amerikalıyı orada daha 1. nesil insana hakikaten verebileceği hiçbir şey yok. Veya fıkıh dersleri veriliyor. Bir keresinde ben de gittim. Ki bu İngilizcesi de daha düzgün olan bir insan, Suriye kökenli birisi ve fıkıh dersinde temizlik konusunu işliyor. Ve temizlik konusunda da spesifik olarak ele aldığı konuda Amerika'daki bir insanın hiçbir zaman karşılaşmayacağı bir husus, çok spesifik bir detay hakkında adam 2 saat konuştu. Yani bu anlayışın hakikaten oradaki Müslümanlara verebileceği hiçbir şey yok. Hatta soğutucu bir etkisi bile olabilir. Ama çerçeveyi nasıl çizeceksiniz? O önemli bir soru bence üzerinde durulması, konuşulması gereken bir konu. Ama bu kavram eğer bir proje olarak görülmeyecekse olumludur. Devletler dışarıdan herhangi bir müdahalede bulunmazsa, toplumun kendi dinamiklerine bırakılacaksa bunun anlaşılabilir bir tarafı var. Ama çeşitli şekillerde müdahale olacaksa bunun pek anlaşılabilir bir tarafı yok. Şu an Türkiye Cumhuriyeti'nin bir uygulaması var, yalnız ki Türkiye de bu problemi yaşamış durumda. Buradan gönderilen imamlar var Türk camilerinde. Ve onlardan birisinin bir konuşmasına tanık oldum ben Türklerin bulunduğu bir ortamda. Camiye gelen Türk gençlerini bile kaybolmuş nesil kabul etti. Neden, çünkü çocuk beş vakit namaz da kılıyor ama Hanefi Mezhebine göre kılmıyor namazını. Selefilerden öğrenmiş, Şafilardan öğrenmiş, kaybolmuş artık bunlar diyen bir anlayış. Şimdi Türkiye'nin yeni bir uygulaması var. Oradaki liseyi bitirmiş gençleri alıyor, getiriyor burada uluslararası ilahiyat programı var...

Yel: Ya da oradaki ilahiyat fakültesine buradan hocalar gidiyor...

Baştürk: Evet, bunun olumlu bir tarafı var ama buraya gelen çocuk oraya gönderilen hoca gibi yetişecekse orada bir sorun var. Ki bu konuşmayı yapan doktorası olan bir insandı yani. Orada bunu belki ne oradan buraya öğrenci getirip burada yetiştirme veya buradan hoca gönderme... Ama oradaki toplumun kendi dinamikleri içerisinde oradaki toplum kendi ihtiyacına göre bir eğitim sistemi oluşturup, orada belki bunun tohumunu atıp meyvesini verecek çabalar gerek. Tabii ki bunu Amerikan İslamı, Avrupa İslamı diye tanımlarken burada Amerikalının nasıl gözlemlendiği veya Avrupalının bizim açımızdan nasıl tanımlandığı boyutu çok önemli. Ben kendi çocuklarımdan biliyorum 3 yıldır burada yaşıyorlar ve 3 yıl geçmesine rağmen ciddi adaptasyon sorunları var. Kodlar uyuşmuyor. Benim çocuklarım Amerikalı gibi de yetişmediler. Yani iki arada bir dere de bir şekilde geldiler buraya. Ona rağmen kod uyuşması sorunu yaşıyor. Bu anlamda

onların o toplumdaki almış oldukları bazı özellikleri var. O özelliklere göre de bir algılama tarzları var. Dolayısıyla onun İslam'a yaklaşım tarzının burada yetişen bir insanınkinden göre bazı yönlerden farklılık içermesi anlaşılabilir bir durum. Veya en azından bazı hal ve tavırlarda farklılık anlaşılabilir bir durum. Kavramın Amerikalılık veya Avrupalılığı nasıl tanımladığınıza göre değişebilir, yani olumsuz bakılmaması gereken bir şey. Ama o tanım önemli yalnız.

Erdoğan: Eklemek istediğiniz bir şey yoksa toplantıyı burada sonlandırmak istiyorum. Yani çok verimli bir konuşma oldu bence. Bütün boyutlarıyla konuştuk. Ve benim kafamda beliren özet şu oldu: Avrupalının bizim tarihi deneyimimizden farklı olarak 'öteki'yle yaşama kültürüne sahip olmayışı, şu an Müslümanların orada sayılarının artmasıyla ortaya çıkan sorunları meydana getiriyor. Oradaki mücadelenin nasıl yapılacağı, Müslümanların hayatının nasıl şekilleneceği ve karşılaştıkları sorunların nasıl tanımlanacağı bile artık önümüzde duran sorun yumağı haline gelmiş durumda. Ve Müslümanların daha çok inisiyatif alması ve söz söylemesi gereken alanlar haline gelmiş durumda. Ben üç konuşmacımıza da çok teşekkür ediyorum, geldikleri için ve fikirlerini bizimle paylaştıkları için. Bir sonraki toplantımızda görüşmek üzere inşallah...

Özgeçmişler

Saadet Oruç

Kdz Ereğli Anadolu Lisesi mezunudur. 2010 yılında Ecole Superieure Journalisme de Paris (Validation Acquis Experience-VAE) diploması aldı. 1995 yılında diploması muhabiri olarak gazetecilik yaşamına başladı. 2002'ye kadar Turkish Daily News, Kanal 7 ve BRT'de diploması muhabiri olarak çalıştı. 2002 yılında Paris'e gitti. 2007'ye kadar free-lance olarak Doğan Haber Ajansı'na çalıştı. 2007 yılından 2013'e kadar 24 TV Avrupa Temsilcisi olarak çalıştı. Star Gazetesi'nde haftalık yazıları ve röportajları yayınlandı. 2013 yılında Türkiye'ye döndü ve Star Gazetesi Dış Haberler Müdürü olarak çalışmaya başladı. 2014 yılı Ağustos ayında 24 TV'de moderatör olarak görevlendirildi. Halen Star Gazetesi Dış Haberler Müdürüdür.

Levent Baştürk

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1986 yılında mezun olmuştur. ABD'de Pittsburgh Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında Mısır üzerine yaptığı çalışmayla yüksek lisansını tamamlamıştır. Denver Üniversitesi'nde devam ettiği doktora eğitiminde modernleşme ve din-siyaset ilişkisi üzerine çalışmıştır. American Muslim Society Freedom Foundation'ın Denver-Colorado şubesinin ABD'deki Müslümanların siyasal katılımına ilişkin çalışmalarına katkıda bulunan Baştürk'ün Islamic Horizons ve Inquiry gibi dergilerde ve Dünya Bülteni'nde analiz yazıları yayınlanmıştır. Halen Osmangazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak hizmet vermektedir.

Ali Murat Yel

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladıktan sonra Türkiye Diyanet Vakfı'nın bursuyla Londra Üniversitesi, School of Oriental and African Studies (SOAS)'ta Sosyoloji ve Antropoloji alanında yüksek lisans ve yine Londra Üniversitesi, London School of Economics and Political Science (LSE)'de Antropoloji dalında doktorasını tamamlamıştır. Türkiye'ye döndükten sonra TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı olarak çalıştı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde dersler verdi. Fatih Üniversitesi Sosyoloji Bölümü başkanlığını yürütmüştür. Halen Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

> DÜBAM DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

İSLAMOFOBİ VE AVRUPA'DA İSLAM ALGISI

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

> 2015 ŞUBAT
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

